

Broedvogels in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard en de Vijfheerenlanden in 2011

Vincent de Boer & Roy Slaterus

SOVON-inventarisatierapport 2011/17
Dit rapport is samengesteld in opdracht van
het Zuid Hollands Landschap

Broedvogels in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard en de Vijfheerenlanden in 2011

Vincent de Boer & Roy Slaterus

SOVON-inventarisatierapport 2011/17
Dit rapport is opgesteld in opdracht van
het Zuid-Hollands Landschap

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2011

Dit rapport is samengesteld in opdracht van het Zuid-Hollands Landschap

Illustratie voorzijde: Harvey van Diek (Zomertaling) & Vincent de Boer

Wijze van citeren: Boer de V. & Slaterus R. 2011. Broedvogels in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard en de Vijfheerenlanden in 2011. SOVON-inventarisatierapport 2011/17 SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Dankwoord.....	4
1. Inleiding.....	5
2. Gebiedsbeschrijving.....	6
2.1. Krimpenerwaard.....	6
2.2. Uiterwaarden Lek en Nieuwe Maas.....	7
2.3. Vijfheerenlanden.....	8
3. Werkwijze.....	11
3.1. Doelstelling.....	11
3.2. Werkwijze.....	11
3.3. Interpretatie en verwerking van gegevens.....	11
3.4. Weer.....	12
4. Resultaten.....	14
4.1. Krimpenerwaard.....	14
4.2. Uiterwaarden Lek en Nieuwe Maas.....	18
4.3. Vijfheerenlanden.....	20
4.5. Overige waarnemingen.....	22
5. Evaluatie.....	23
5.1. Krimpenerwaard.....	23
5.2. Uiterwaarden Lek en Nieuwe Maas.....	23
5.3. Vijfheerenlanden.....	23
Literatuur.....	25
Bijlagen	
Bijlage 1: Onderzochte soorten en status	
Bijlage 2: Resultaten uit eerdere jaren	
Bijlage 3: Soortkaarten kartering 2011	

Samenvatting

In het voorjaar van 2011 zijn 12 terreinen van het Zuid-Hollands Landschap gekarteerd op het voorkomen van broedvogels. De inventarisatie werd uitgevoerd door de auteurs van dit rapport. Het doel van de kartering was een volledig beeld te krijgen van de huidige aantallen en verspreiding van de kwalificerende, beheerrelevante, zeldzame en schaarse broedvogels, alsmede van alle soorten van de Rode Lijst (van Beusekom *et al.* 2005).

De betreffende terreinen waren verdeeld over drie clusters; 1 Polder Berkenwoude (169 ha), Polder De Nesse (174 ha) en de Berkenwoudse Boezem (20 ha) in de Krimpenerwaard; 2 de Buitenlanden Ammerstol (10,5 ha), De Snakkert (8,8 ha), Buitenlanden Bergambacht (4,8 ha), Korte Zand (6,8 ha), Visschersplaat (6,9 ha), De Zaag (37,3 ha) en het Stormvloedpolderbos (9,5) buitendijks langs de noordoever van de Lek en de Nieuwe Maas; en 3 De Huibert (48 ha) en Schaayk (81 ha) in de Vijfheerenlanden. Het totale onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van 576,8 ha.

Van de in het onderzoeksgebied aangetroffen soorten komen er maar liefst 18 voor op de landelijke Rode Lijst, namelijk Zomertaling, Slobeend, Grutto, Tureluur, Visdief, Zwarte Stern, Koekoek, Ransuil, Groene Specht, Boerenwaluw, Veldleeuwerik, Nachtegaal, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Matkop, Huisemus, Ringmus en Kneu. Langs de Lek werd bovendien een territorium van de zeldzame maar vanuit het zuiden oprukkende Cetti's Zanger vastgesteld.

Dankwoord

De inventarisatie werd uitgevoerd door Vincent de Boer en Roy Slaterus. Zij stelden ook dit rapport samen. Belangrijke bijdragen aan de totstandkoming van het veldwerk en de rapportage werden geleverd door Anny Beckers, Rudi Terlouw, Diny Buisman en René Garskamp (Zuid-Hollands Landschap). Dries Oomen (SOVON) hielp bij het digitaliseren van de gegevens en het maken van kaartmateriaal. Peter Eekelder (SOVON) verzorgde de opmaak van het rapport. Anny Beckers en Rudi Terlouw voorzagen een eerdere versie van dit rapport van commentaar. Zij worden allen hartelijk bedankt.

1. Inleiding

Het Zuid-Hollands Landschap laat in het kader van interne kwaliteitscontroles en beheersevaluaties regelmatig inventarisaties uitvoeren in haar terreinen. Het doel van deze inventarisaties is het vastleggen van de verspreiding, aantallen, soortensamenstelling en ontwikkeling van de flora en fauna in deze terreinen. De nadruk ligt hierbij op kwalificerende en beleidsrelevante soorten d.w.z. karakteristieke en schaarse soorten en soorten met een bijzondere beschermingsstatus. Het doel van de broedvogelkartering van 2011 was een volledig beeld te krijgen van de huidige aantallen en verspreiding van de bovengenoemde soorten, alsmede van alle soorten van de Rode Lijst.

In het voorjaar van 2011 zijn in dit kader 10 terreinen in de Krimpenerwaard inclusief de Lek-Nieuwe Maasuiteerwaarden en twee terreinen in de Vijfheerenlanden geïnventariseerd op broedvogels. De betreffende terreinen waren verdeeld over drie clusters; 1 Polder Berkenwoude (169 ha), Polder De Nesse (174 ha) en de Berkenwoudse Boezem (20 ha) in de Krimpenerwaard; 2 de Buitenlanden Ammerstol (10,5 ha), De Snakkert (8,8 ha), Buitenlanden Bergambacht (4,8 ha), Korte Zand (6,8 ha), Visschersplaat (6,9 ha), De Zaag (37,3 ha) en het Stormvloedpolderbos (9,5) buitendijks langs de noordoever van de Lek en de Nieuwe Maas; en 3 De Huibert (48 ha) en Schaayk (81 ha) in de

Vijfheerenlanden. Het totale onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van 576,8 ha (zie tabel 1). De inventarisatie werd uitgevoerd door Vincent de Boer (Krimpenerwaard, Uiterwaarden Lek en Nieuwe Maas) en Roy Slaterus (Vijfheerenlanden). In 2002, 2003, 2004 2005 en 2008 hebben vergelijkbare karteringen plaatsgevonden in de Krimpenerwaard en de Vijfheerenlanden (van Kleunen & de Nobel 2002, Klaassen 2003, Deuzeman 2004, P de Boer 2005 en V. de Boer 2008). Van een aantal terreinen is hierdoor vergelijkingsmateriaal aanwezig. Langs de Lek en Nieuwe Maas werden het Stormpoldervloedbos, De Zaag, Visschersplaat en Buitenlanden Bergambacht voor de eerste keer op broedvogels onderzocht.

De resultaten van de broedvogelkartering in 2011 vormen de basis van dit rapport. In hoofdstuk 2 wordt een beknopte gebiedsbeschrijving gegeven met de belangrijkste landschappelijke kenmerken per terrein. In hoofdstuk 3 volgt een uiteenzetting van de methode, verwerking van de gegevens en de weersomstandigheden gedurende het veldseizoen van 2011. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de kartering van 2011 voor de drie verschillende clusters afzonderlijk gepresenteerd en wordt in de soortbesprekingen dieper op het soortspecifieke voorkomen en, waar mogelijk, de aantalsontwikkeling ingegaan. Ten slotte wordt in hoofdstuk 5 de kartering van 2011 voor de belangrijkste soortgroepen geëvalueerd.

Een lijst van de in het onderzoeksgebied onderzochte soorten en hun beleids- en beschermingsstatus wordt gegeven in bijlage 1. In bijlage 2 zijn aantallen van eerdere inventarisaties op een rijtje gezet en in bijlage 3 worden per deelgebied territoriumkaarten van alle onderzochte broedvogels gepresenteerd. De dataverwerking van de territoria en de productie van het kaartmateriaal is uitgevoerd met behulp van het GIS-programma ArcView. Het basismateriaal van de inventarisatie ligt opgeslagen in het kantoor van SOVON te Nijmegen.

Tabel 1. Onderzochte terreinen en hun oppervlakte.

Cluster 1. Krimpenerwaard	ha
Polder de Nesse	174,0
Polder Berkenwoude	169,0
Berkenwoudse Boezem	20,0
Totaal	363,0

Cluster 2. Lek en Nieuwe Maas	ha
Stormpoldervloedbos	9,5
Zaag	37,3
Vissersplaat	6,9
Buitenlanden Bergambacht	4,8
Korte Zand	6,8
De Snakkert	8,8
Buitenlanden Ammerstol	10,5
Totaal	84,6

Cluster 3. Vijfheerenlanden	ha
De Huibert	48,2
Schaayk	81,0
Totaal	129,2

Totale opp. Cluster 1+2+3	576,8
----------------------------------	--------------

2. Gebiedsbeschrijving

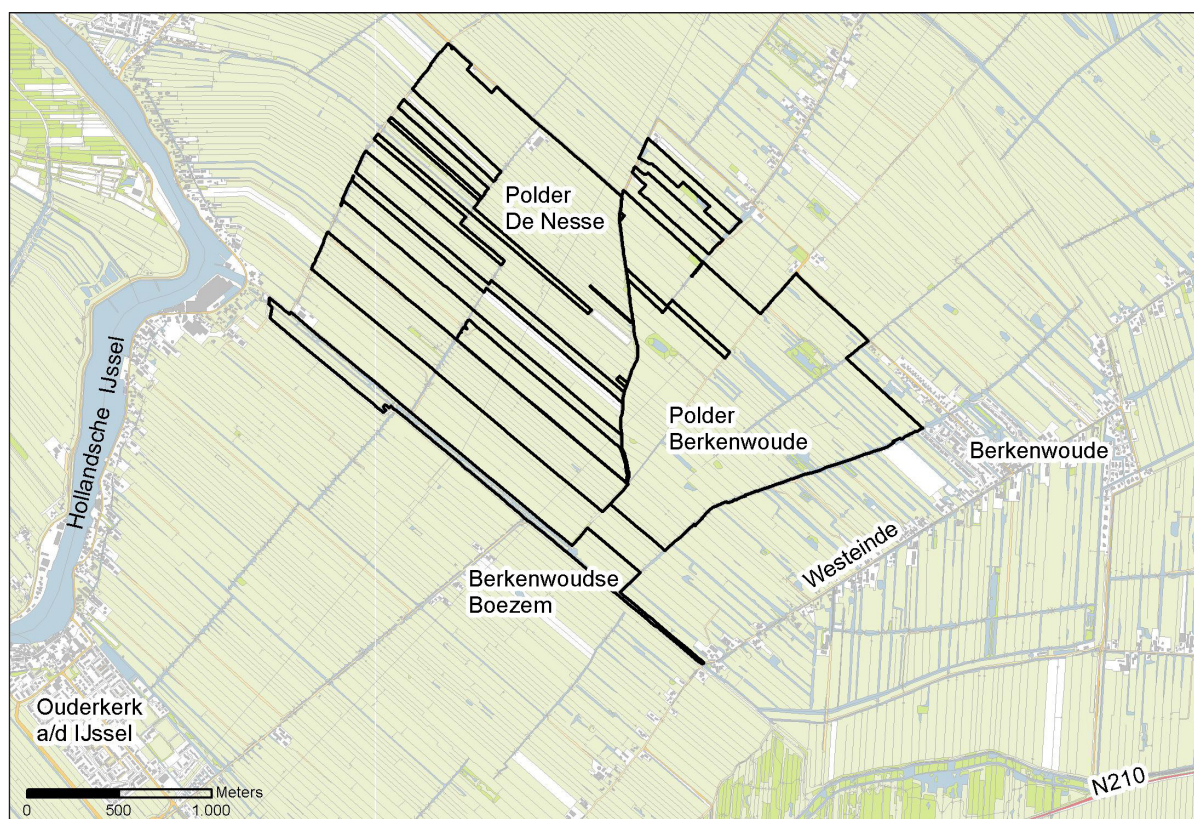
2.1. Krimpenerwaard

In de Krimpenerwaard zijn de volgende drie terreinen op broedvogels geïnventariseerd (zie figuren 1 t/m 4):

Polder Berkenwoude (169 ha) ligt ten zuiden van Gouderak vlakbij het plaatsje Berkenwoude. Het gebied wordt getypeerd door een afwisseling van biotopen: graslanden, elzenbosjes, struweel en open water. Graslanden van verschillende natuurtypen zijn de meest voorkomende biotopen, zoals weidevogelgraslanden en kruiden- en structuurrijke graslanden. Verspreid zijn ruigtes en struweel ontwikkeld als broedgebied voor vogels. Er is een wandelroute met kijkscherm aanwezig; het grootste deel van de polder is niet opengesteld maar uitstekend vanaf de openbare wegen te overzien. Hierdoor wordt de rust voor bijvoorbeeld overwinterende vogels en broedende weidevogels gewaarborgd. De graslanden worden gemaaid na 15 juni. Er vindt extensieve begrazing plaats met koeien en schapen. In het onderzoeksgebied ligt een tweetal eendenkooien: Kooilust (1,5 ha) en Nooitgedacht (3 ha). In Nooitgedacht wordt nog steeds gekooid. Beide kooien worden omringd door een kooibos en extensief beheerde graslanden.

Opgaande begroeiing is verder aanwezig aan de zuidrand van het gebied. Hier ligt de Spaansche Zee; een plas met eilandjes waar elzenbos op staat. Een kleine verandering ten opzichte van de kartering in 2007 is een nieuwe, gegraven plas in de noordelijke helft van het gebied.

In **Polder De Nesse** is 174 ha gekarteerd. De begrenzing van het gebied bestaat uit het dorp Lage Weg in het westen, de weg Schaapjeszijde in het noorden en de Ouderkerkse Landscheiding in het oosten en zuiden. Aan de Schaapjeszijde is het erf van de boerderij op nummer 4 ook gekarteerd (Regiokantoor ZHL). Polder de Nesse is een typisch laagveenlandschap: het terrein bestaat uit lage smalle kavels die gescheiden worden door brede sloten. De langste kavels zijn circa 3000 m lang. De breedte van de kavels ligt tussen de 20 en 30 m. De graslanden kennen een gevarieerde flora en behoren tot de kruiden- en structuurrijke graslanden. Lagere delen en oevers zijn veelal begroeid met zeggen en soorten als gele lis. Ondiepe sloten staan op veel plaatsen vol met Krabbenscheer. Naast graslanden komen ook een paar kleine (gerief)houtbosjes in De Nesse voor; het landschappelijk meest opvallende bosje ligt aan de westzijde van de polder. Langs de Veenwetering en de Tiendweg staan,

Figuur 1. Ligging van de onderzochte terreinen in de Krimpenerwaard

Figuur 2. Polder Berkenwoude

Figuur 3. Polder De Nesse

Figuur 4. Berkenwoudse Boezem

naast betonnen bruggetjes, her en der flink uitgegroeide solitaire schietwilgen en enkele knotwilgen.. Ten noorden en ten zuiden van de boerderij aan de Schaapjeszijde zijn twee plasdras percelen aangelegd. Langs de Schaapjeszijde en het oostelijke deel van de Tiendweg is een wandelroute met enkele uitzichtpunten aangelegd. Ten opzichte van de kartering in 2005 (de Boer 2005) is in totaal een kleinere oppervlakte gekarteerd en is het gebied meer aaneengesloten.

De **Berkenwoudse Boezem** (20 ha) is een voormalige boezem met over vrijwel de gehele lengte een kade. In de (hoofd)watergangr liggen eilanden/kraggen met ruig rietland, begroeid met wilgenstruiken. Een deel van de boezem aan de noordzijde en de zuidzijde bestaat uit percelen (schraal) hooiland(voormalige Hoge en Lage Boezem). Centraal zijn enkele hoge populieren te vinden en aan de zuidzijde liggen twee elzenbosjes. Tussen de Nesse Tiendweg in het noorden en de Ouderkerkse Landscheiding loopt een wandelroute over de kade, aan de westzijde van het gebied loopt een fietspad.

2.2. Uiterwaarden Lek en Nieuwe Maas

Langs de Lek en de Nieuwe Maas zijn zeven terreinen onderzocht (zie figuur 5 t/m 12). Deze terreinen bevinden zich in de noordelijke uiterwaarden tussen Krimpen aan den IJssel in het westen en Schoonhoven in het oosten. Alle gebieden hebben een open verbinding met de rivier en staan in meer of mindere mate onder invloed van het getij van deze rivier.

De **Buitenlanden Ammerstol** (10,5 ha) liggen net ten oosten van Ammerstol en kennen ten opzichte van de andere onderzochte terreinen langs de Lek een meer besloten karakter. Deze uiterwaard kan getypeerd worden als een afwisseling van o.a. rietvelden, ruigtes en grienden. Centraal in het terrein ligt een populierenbos. Langs de voet van de dijk lag in 2008 een opgaand wilgenbos. Deze strook is echter gerooid in de voorgaande winter van 2010/11 ten behoeve van een dijkverzwaring. Het terrein is opengesteld voor publiek middels wandelpaden met bruggetjes over de geulen. Bij hoog tij en een hoge waterstand is het gebied dikwijls niet of moeilijk toegankelijk.

De **Snakkert** (8,8 ha) ligt tegenover het op de zuidelijke Lekoever gelegen Streefkerk. Het gebied bestaat uit een voormalig bedrijventerrein dat 8 jaar geleden is ingericht als natuurgebied in het kader van het project Ruimte voor de Rivier. Het terrein kan worden getypeerd als open zoetwatergetijdegebied met enkele geulen, rietgorzen en verruigd rietland. Het terrein is opengesteld voor publiek middels wandelpaden met bruggetjes over de geulen. Bij hoog tij en een hoge waterstand is het gebied dikwijls niet of moeilijk toegankelijk.

De **Buitenlanden Bergambacht** (4,8 ha) liggen ten westen van Bergambacht langs de Lek. Het gebied wordt gekenmerkt door buitendijkse rietlanden met vooral in het oostelijke deel wilgenopslag. Een vrij smalle strook is in beheer bij het Zuid-Hollands

Landschap. Het terrein is goed te overzien vanaf de Lekdijk.

Het **Korte Zand** (6,8 ha) ligt ten oosten van Opperduit. Het is, net als De Snakkert, een voormalig bedrijventerrein dat is ingericht als natuurgebied in het kader van het project Ruimte voor de Rivier. Het gebied kan getypeerd worden als open zoetwatergetijdegebied met enkele geulen, rietgorzen en verruigd rietland met her en der wilgenopslag. De Lekdijk werd recentelijk verzaagd, waarvoor aan de westzijde van het terrein een tijdelijk overslagterrein is aangelegd. De voet van de dijk ligt een stuk verder het terrein in dan tijdens de kartering van 2008. Het Korte Zand is opengesteld voor publiek middels wandelpaden met bruggetjes over de geulen.

De **Visschersplaat** (6,9 ha) ligt westelijk van Lekkerkerk langs de Lek direct ten zuiden van Eendenkooi Bakkerswaal. Het terrein valt uiteen in twee delen; aan de dijk ligt een rietgors met overjarig riet en her en der een wilg. Aan de rivier ligt een open plaat waarop in de loop van het seizoen riet ging groeien. Het gebied is goed te overzien vanaf de Lekdijk.

De Zaag (37,3 ha) ligt langs de Nieuwe Maas tussen Krimpen aan den IJssel en Krimpen aan de Lek. Het is een afwisselend terrein met verruigde rietgorzen

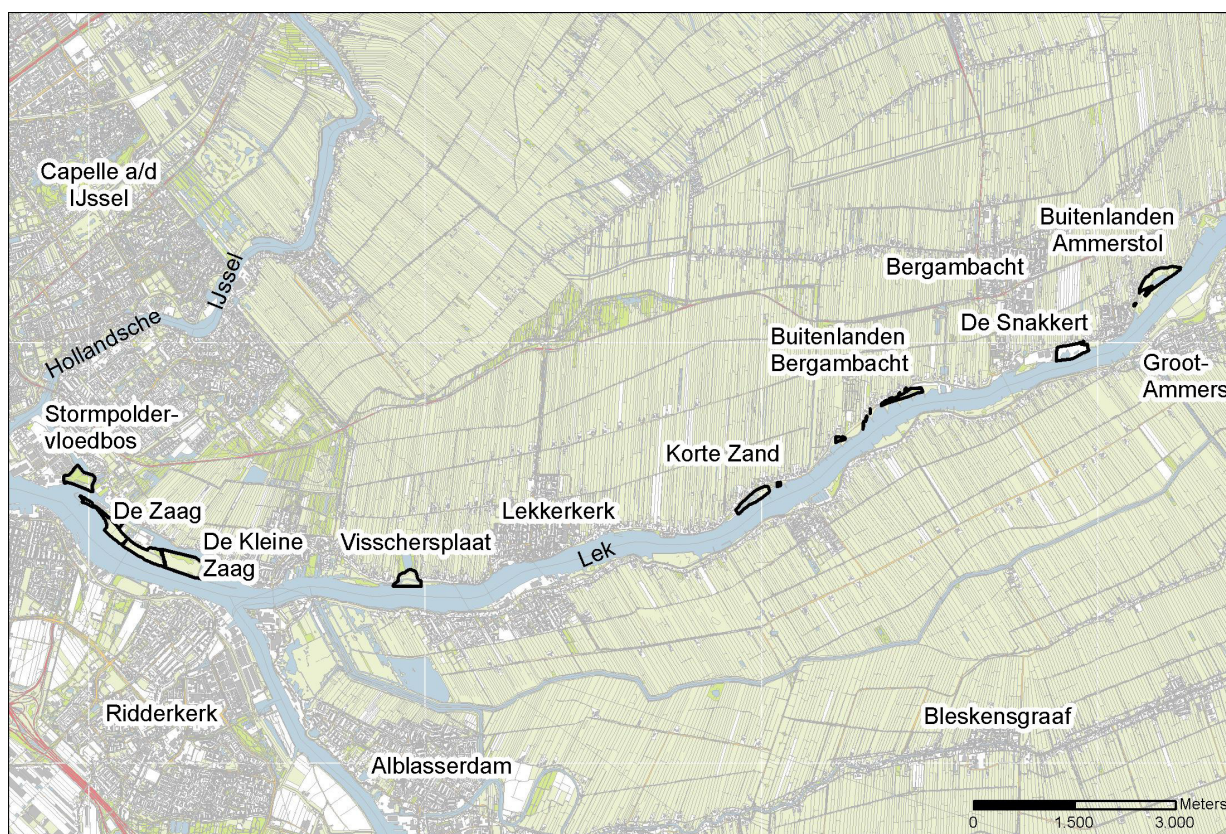
en wilgenstruweel. Aan de oostkant ligt een oud wilgenbos grenzend aan extensief begraasd grasland met meidoornheggen. Het gebied is toegankelijk via industrieterrein De Zaag. Er loopt een wandelpad over een kade.

Het **Stormpoldervloedbos** (9,5 ha) ligt ten zuidwesten van Krimpen aan de IJssel langs de Nieuwe Maas aan de rand van industrieterrein Stormpolder. Het centrale deel van het gebied bestaat uit dicht wilgenbos met een dichte ondergroei van o.a. Grote Brandnetel en Reuzenbalsemien. Het gebied kent een flink verschil (120 cm) tussen eb en vloed. Aan de oostkant van het gebied ligt een vrij brede rietkraag. Rondom het terrein ligt een kade waarover een vrij toegankelijk wandelpad loopt.

2.3. Vijfheerenlanden

In de Vijfheerenlanden zijn de volgende terreinen onderzocht op broedvogels (figuur 13 t/m 15):

De Huibert (48 ha), gelegen ten zuiden van Hei en Boeicop en ten westen van Schoonrewoerd, bestaat grotendeels uit open grasland. Er vindt extensieve begrazing door koeien plaats. Twee plassen zorgen voor de nodige variatie. In het zuidelijke en oostelijke deel liggen enkele wilgengrienden, alsmede jonge aanplant van loofhout. Het ontbreken van drukke

Figuur 5. Ligging van de onderzochte terreinen langs de Lek en Nieuwe Maas

Figuur 6. Buitenlanden Ammerstol

Figuur 7. De Snakkert

Figuur 8. Buitenlanden Bergambacht

Figuur 9. Korte Zand

Figuur 10. Visschersplaat

Figuur 11. De Zaag

Figuur 12. Stormpoldervloedbos

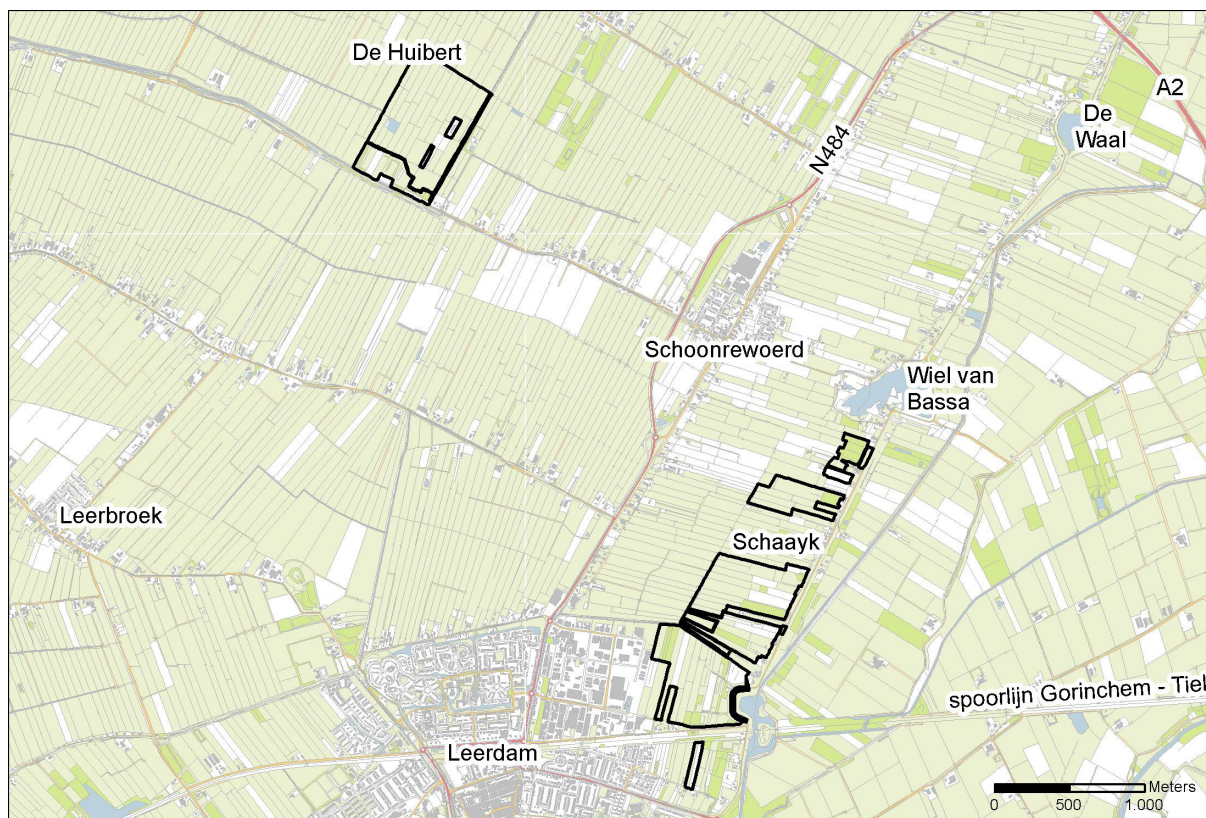
Figuur 14. De Huibert

wegen in dit deel van de Vijfheerenlanden zorgt voor relatieve rust in het gebied. Het gebied is te overzien vanaf de Zijdekade. Ook is er een Kijkscherm aanwezig, waarvandaan een groot deel van het grasland is te overzien.

Schaayk (81 ha), gelegen ten oosten van Leerdam, behoort tot de meest gevarieerde gebieden van de Vijfheerenlanden met grienden, schraalland, elzenbroekbos, rietputten, oude boomgaarden en knotwilgen. Het natuurgebied is te overzien vanaf de Diefdijk en de Donkere Kade. Over de Donkere Kade loopt een onverhard wandelpad van 2 km.

Figuur 15. Schaayk

Figuur 13. Ligging van de onderzochte terreinen in de Vijfheerenlanden

3. Werkwijze

3.1. Doelstelling

Het doel van de inventarisatie is het verzamelen van informatie over de verspreiding, aantallen, soortensamenstelling en ontwikkeling van de broedvogelpopulatie in de onderzochte terreinen. De nadruk ligt hierbij op het voorkomen van schaarse broedvogelsoorten. Een lijst van de onderzochte soorten en hun beleids- en beschermingsstatus wordt gegeven in bijlage 1.

3.2. Werkwijze

Tijdens de broedvogelinventarisatie werd in grote lijnen de uitgebreide territoriumkartering toegepast, conform de normen vastgelegd in de Handleiding Broedvogel Monitoring Project (BMP) (van Dijk & Boele 2011). Bij de kartering werd de uitgebreide lijst van BMP Bijzondere soorten aangehouden, aangevuld met alle soorten van de Nederlandse Rode Lijst (van Beusekom et al. 2005) en enkele beleidsrelevante soorten (zie bijlage 1).

Het veldwerk is uitgevoerd in de periode tussen 6 april en 1 juli 2011 en bestond uit vijf inventarisatieronden in de (vroege) ochtend, aangevuld met een nachtbezoek voor nachtactieve soorten (zie tabellen 2, 3 en 4). Tijdens het nachtbezoek is gebruik gemaakt van geluidsopnames om lastig te inventariseren soorten zoals rallen en uilen te verleiden tot een reactie en zodoende hun aanwezigheid te kunnen vaststellen. Tijdens elke inventarisatieronde is rekening gehouden met welke soorten in die periode hun seizoenspiek hebben. Tijdens de eerste ronde lag bijvoorbeeld de nadruk op soorten als spechten en mezen, Grauwe Gans en vroege weidevogels als Kievit en Grutto.

Door de ligging van de drie gebieden in cluster 1 in de Krimpenerwaard aan weerszijden van de Ouderkerkse Landscheiding was het mogelijk om erg efficiënt te inventariseren. Daarnaast werden tijdens het startgesprek door de beheerder de overgangen over de hoofdwetering in Polder Nesse ingetekend, zodat niet heen en weer gelopen hoefde te worden in dit gebied met kilometerslange percelen.

In totaal werden in de 12 terreinen van het Zuid-Hollands Landschap 5.255 minuten (87 uur en 35 minuten) besteed aan het veldwerk. Uitgaande van 576 ha komt dit gemiddeld neer op 9,1 min/ha (zie tabel 2, 3 en 4).

Tabel 2. Inventarisatiedagen & tijden in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard in 2011. VB = Vincent de Boer.

Datum	Tijd	Teller
6-4	10.40-14.30	VB
7-4	13.00-17.00	VB
19-4	06.00-14.00	VB
5-5	08.30-10.45	VB
12-5	07.30-13.40	VB
31-5	21.30-00.00	VB
8-6	05.45-10.30	VB
14-6	04.00-09.15	VB
1-7	05.30-10.30	VB

Tabel 3. Inventarisatiedagen & tijden in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap langs de Lek & Nieuwe Maas in 2011. VB= Vincent de Boer.

Datum	Tijd	Teller
7-4	07.45-12.45	VB
20-4	06.05-11.15	VB
5-5	05.30-08.15	VB
12-5	05.20-07.10	VB
1-6	04.20-09.50	VB
14-6	01.30-03.45	VB
28-6	04.10-08.30	VB

Tabel 4. Inventarisatiedagen & tijden in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Vijfheerenlanden in 2011. RS= Roy Slaterus.

Datum	Tijd	Teller
07-4	08.00-11.00	RS
18-4	06.30-10.30	RS
02-5	06.00-09.30	RS
10-5	03.50-05.20	RS
24-5	05.50-09.30	RS
21-6	05.20-08.40	RS

3.3. Interpretatie en verwerking van gegevens

De veldwaarnemingen werden genoteerd op kaarten (schaal 1:10.000). Na afloop van de tellingen werden de gegevens ingevoerd in de online invoermodule van SOVON, waarmee de waarnemingen automatisch geclusterd worden tot territoria, conform de BMP-richtlijnen. Van elke soort is hierdoor direct een territoriumkaart beschikbaar. Een groot voordeel van de online invoermodule is dat bewerkingen transparant en reproduceerbaar zijn. De werkwijze

was verder zo veel mogelijk gelijk aan die in eerdere jaren ten behoeve van de vergelijkbaarheid. Bij zwanen, ganzen en roofvogels is zoveel mogelijk uitgegaan van gevonden nesten of paren met kleine jongen.

3.4. Weer

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2011 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 5 zijn enkele variabelen samengevat.

De maand **maart** kan kort worden samengevat als uitzonderlijk droog, zeer zonnig en met normale temperaturen. De gemiddelde landelijke temperatuur kwam exact overeen met het langjarig gemiddelde van 5,9 °C. Er waren echter behoorlijke regionale verschillen. In het noorden van het land was maart aan de koude kant, terwijl het in het zuiden juist zacht was. Het weer was overwegend rustig, met weinig neerslag en veel zon. Tijdens de vaak heldere nachten kwam het regelmatig tot vorst wat normaal is voor deze tijd van het jaar. Gemiddeld over het land was maart met 13,9 mm neerslag een uitzonderlijk droge maand, tegen een langjarig gemiddelde van 67,6 mm. In het noordwesten was de droogte het grootst. Op een aantal plaatsen viel daar slechts 5 mm neerslag. De meeste neerslag viel in het zuiden en midden. Het grootste deel van deze neerslagsom viel op 18 maart. Maart was een zeer zonnige maand, met gemiddeld over het land ruim 185 zonuren, tegen 125 normaal. In Zeeland werd de zon het meest gezien, in het noorden scheen de zon het minst. Met het hoge aantal zonuren eindigde maart op de vierde plaats in de rij van zonnigste maartmaanden sinds 1901. Op de eerste plaats in deze lijst staat maart 2003 met 199 zonuren.

In **april** lag de gemiddelde landelijke temperatuur met 12,6 °C beduidend hoger dan het langjarig gemiddelde van 8,9 °C. Het is de hoogste waarde sinds 1706 en een evenaring van het record in april 2007. Op 2 april werd in De Bilt met 23,2 °C de eerste warme dag van het jaar genoteerd. Het totale aantal warme dagen (een dag met een maximumtemperatuur van 20,0 °C of hoger) in april kwam uit op 13. Op 21 april werd met 25,0 °C nipt de eerste zomerse dag (een dag met een maximumtemperatuur van 25,0 °C of hoger) van het seizoen geregistreerd. Op 22, 23 en 24 april werd het in De Bilt ruim 26 graden, waarmee vier zomerse dagen op rij werden geregistreerd. April

mag dus beschreven worden als uitzonderlijk zacht. Ook kwam in De Bilt geen enkele vorstdag voor terwijl april normaal circa vier vorstdagen telt. April was ook een zeer droge maand, met gemiddeld over het land 11 mm neerslag tegen 44 mm normaal. De meeste neerslag viel in het oosten en in Limburg. April was een zeer zonnige maand met gemiddeld over het land 262 zonuren, tegen 178 normaal. Langs de kust was de zon het meest te zien, op een aantal plaatsen 285 uren. Op de minst zonnige plaats, Maastricht, scheen de zon nog altijd 233 uren. April was een uitzonderlijke zachte, zeer zonnige en zeer droge maand.

Mei was een vrij warme maand met een gemiddelde landelijke temperatuur van 13,9 °C tegen 12,8 °C normaal. In totaal werden in De Bilt 12 warme dagen genoteerd, tegen 10 normaal. Op drie dagen werd het zomers warm wat normaal is voor mei. Op 30 mei werd het in het zuidoosten zelfs tropisch warm (een maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger). De landelijk hoogste temperatuur werd gemeten in Arcen, namelijk 31,4 °C. Aan het begin van de maand koelde het tijdens de nachten fors af. In het noordoosten kwam het op uitgebreide schaal nog op drie dagen tot lichte vorst. Mei was een zonnige maand met gemiddeld over het land 266 zonuren tegen 213 uren normaal. De minst zonnige plaatsen bevonden zich in het midden en oosten van het land. Gemiddeld over het land is in mei 25 mm neerslag gevallen, tegen een langjarig gemiddelde van 61 mm. Langs de westkust en in het zuidoosten viel op een aantal plaatsen minder dan 10 mm. Het natst was het in het noordoosten met 40 tot ruim 60 mm regen. Aangezien ook maart en april zeer droge maanden waren met zonnig weer (en daardoor grote verdamping) werd voor de tijd van het jaar een record hoog potentieel neerslagtekort geregistreerd.

In **juni** lag de gemiddelde landelijke temperatuur op 16,0 °C, tegen een langjarig gemiddelde van 15,4 °C. De eerste dagen van de maand vormden een voortzetting van het zonnige en warme weer dat zo kenmerkend was voor de maanden maart t/m mei. Vanaf 5 juni werd het weer wisselvallig, met op vrijwel elke dag wel regen en een temperatuur die normaal was voor de tijd van het jaar. Vanaf de 26e werd kortdurend zeer warme lucht aangevoerd. De dagen 27 en 28 juni verliepen in een groot deel van het land tropisch. Eén tropische dag is normaal voor de maand juni. Op de 28e werd de hitte alweer uit ons land verdreven na actieve onweersbuien die in de avond over het land trokken. Hierbij viel op sommige plekken uitzonderlijk veel regen en werden hoge windsnelheden bereikt. Na de 28e lag de temperatuur opnieuw rond het langjarig gemiddelde. Juni was een natte maand met gemiddeld over het land 96 mm neerslag tegen 68 mm normaal. Door het vaak buiige karakter van de

Tabel 5. Enkele weersvariabelen (Nederlands gemiddelde) in de periode maart-juli 2011, op basis van gegevens van het KNMI. De afkorting Ref staat voor de referentiewaarden (langjarig gemiddelde).

	Gem. temp °C	Ref	Neerslag in mm	Ref	Zonneschijn in %	Ref	Wind (m/s)	Ref
Maart	5,9	5,9	13,9	67,6	50	34	4,1	5,4
April	12,6	8,9	11,1	43,9	63	43	4,1	4,6
Mei	13,9	12,8	24,5	60,9	55	44	4,7	4,4
Juni	16,0	15,4	96,2	68,4	43	40	4,6	4,2
Juli	15,8	17,7	127,7	78,3	31	42	4,3	4,2

neerslag waren de maandsommen bijzonder grillig over het land verdeeld. In de droogste gebieden werd 50 tot 80 mm regen gemeten terwijl de natste plaatsen 120 tot 130 mm registreerden. In de Betuwe werd de meeste neerslag gemeten. Landelijk scheen de zon gemiddeld 219 uren tegen 201 uren normaal. De zon was het meest te zien in het Waddengebied. In het oosten en zuidoosten van het land scheen de zon het minst; Maastricht kwam niet verder dan 188 zonuren.

Juli was een zeer natte maand met weinig zon en lage temperaturen. Gemiddeld over het land viel 128 mm neerslag terwijl het langjarig gemiddelde 78 mm is. Daarmee eindigde juli 2011 op de zesde plaats in de rij van natste julimaanden sinds 1901 (op de eerste plaats staat juli 2007). Vooral het midden en westen van Nederland had te maken met

veel regen, terwijl het in het oosten en zuiden droger bleef. De omgeving van Hoek van Holland was het natst met 214 mm neerslag, de regio Maastricht het droogst met 31 mm. Door de vele regen nam het landelijke neerslagtekort drastisch af tot minder dan 100 mm, een normale waarde voor juli. De maand was ook koel met een gemiddelde temperatuur van 15,8 ° C, bijna twee graden onder het langjarig gemiddelde van 17,7 ° C. Er zijn deze maand minder warme, zomers en tropische dagen geteld. In het midden en westen zijn alleen enkele warme dagen geregistreerd en in het zuiden en oosten zijn drie zomerse dagen geteld. De landelijk hoogste temperatuur werd gemeten op 12 juli in Arcen en bedroeg 28,3 ° C. Landelijk gemiddeld scheen de zon 158 uren tegen 212 uren normaal waarmee de maand juli ook een wat somber karakter had.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de inventarisatie gepresenteerd. Per gebied wordt een overzicht gegeven van de vastgestelde soorten en aantallen. Voorts is per regio voor een selectie van soorten een nadere toelichting gegeven. Dit is gedaan voor de zeldzamere soorten en de soorten met een bijzondere beschermingsstatus (Rode Lijst, Vogelrichtlijn, Programma Beheer). Daarnaast wordt, waar mogelijk, een vergelijking gemaakt met de karteringen in eerdere jaren. In bijlage 2 zijn de resultaten uit deze jaren terug te vinden. Voor Polder De Nesse wordt deze vergelijking gemaakt voor de percelen die zowel in 2005 als in 2011 zijn gekarteerd. In Polder Berkenwoude wordt Projectgebied Nooitgedacht al vanaf 1994 gekarteerd door ZHL-medewerkers R. Terlouw en D. Buisman. In 2011 is dit gebied meegenomen in de kartering door V. de Boer. De resultaten van Projectgebied Nooitgedacht (2005-10) zijn terug te vinden in bijlage 2.

4.1. Krimpenerwaard

In de Krimpenerwaard zijn van 50 soorten gegevens verzameld (tabel 6). Van de aangetroffen soorten komen er 16 voor op de landelijke Rode Lijst (van Beusekom et al. 2005): Slobeend, Zomertaling, Grutto, Tureluur, Visdief, Zwarte Stern, Koekoek, Ransuil, Boerenwaluw, Nachtegaal, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Matkop, Huismus, Ringmus en Kneu.

Hierna volgt een korte bespreking van een aantal zeldzamere en/of beleidsrelevante soorten. Bij elke soort wordt het aantal vastgestelde territoria gegeven voor de verschillende terreinen in de Krimpenerwaard: Polder Berkenwoude (PBW), Berkenwoudse Boezem (BWB) en Polder De Nesse (NES).

Grauwe Gans; 133 (PBW), 14 (BWB), 18 (NES)
De Grauwe Gans komt in de Krimpenerwaard verspreid voor als broedvogel. Gebieden met petgaten en beboste eilandjes grenzend aan graslanden zijn hier een favoriet broedbiotoop. Dit biotoop was in alledrie de onderzochte terreinen in meer of mindere mate aanwezig. De aantallen

Tabel 6. Broedvogels van de onderzochte terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard in 2011. PBW Polder Berkenwoude, BWB Berkenwoudse Boezem, NES Polder De Nesse

De Rode lijststatus is opgenomen in de kolom RL. (Kw=Kwetsbaar, Ge=Gevoelig).

Soort	RL	PBW	BWB	NES
Fuut		7	7	4
Knobbelzwaan		9	4	14
Grauwe Gans		133	14	18
Soepgans		1		
Gr. Canadese Gans		38	1	7
Brandgans		3		
Nijlgans		24	1	4
Bergeend		1		
Krakeend		16	5	17
Zomertaling*	Kw	1		2
Slobeend*	Kw	8		7
Kuifeend		1	7	6
Bruine Kiekendief		1	1	
Havik		1		
Buizerd		2	1	2
Torenvalk		1		
Fazant		10	2	5
Scholekster		17	1	14
Kievit		38		20
Grutto*	Ge	21		21
Tureluur*	Ge	8		11
Visdief*	Kw	3		
Zwarte Stern*	Be	24		
Holenduif		3		2
Koekoek*	Kw	2		1
Ransuil*	Kw		1	
Bosuil		2		1
Grote Bonte Specht		4		
Boerenwaluw*	Ge	2		9
Nachtegaal*	Kw	1		
Rietzanger		31	41	8
Bosrietzanger		13		3
Kleine Karekiet		3	21	
Spotvogel*	Ge	18	4	12
Tuinfluit		9	5	6
Tjiftjaf		21	2	8
Grauwe Vliegenvanger*	Ge	3	1	1
Staartmees		1		
Matkop*	Ge	1		
Boomkruiper		2		
Gaai		1		
Ekster		1		2
Kauw		1		
Zwarte Kraai		5	4	4
Huisumus*	Ge			6
Ringmus*	Ge		3	16
Groenling		2	1	2
Putter		10		6
Kneu*	Ge		1	
Rietgors		10	12	9

zijn grotendeels gebaseerd op gevonden nesten of paren met nest-indicatief gedrag. Naast deze vogels waren er in Polder Berkenwoude en Polder De Nesse ook niet-broedende paren aanwezig. De aantalsontwikkeling is in alle onderzochte terreinen flink positief.

In Polder Berkenwoude namen de aantallen ten opzichte van 2007 toe. Er werden 35 nesten gevonden tegenover 19 in 2007. De precieze aantalsontwikkeling is echter onduidelijk. Gedurende het broedseizoen werden namelijk een flink aantal nesten verstoord door derden. Door deze acties ontstond een chaotisch beeld, met mislukte paren en herlegfels.

In de Berkenwoudse Boezem werden 14 nesten gevonden op de aanwezige kraggen. In 2003 ontbrak de soort in dit terrein nog als broedvogel. Opvallend was het ontbreken van wakende genten in de nabijheid van de vrouwtjes, mogelijk door verstoring op de naastgelegen percelen. Deze mannetjes bleken echter wel weer op te duiken als er eenmaal jongen waren.

In Polder De Nesse werd in totaal 18 paar vastgesteld, veelal in de nabijheid van de centrale wetering in het gebied. Jongen werden in deze polder vrijwel niet gezien. In 2005 werden er 5 paar gevonden in De Nesse.

GROTE CANADESE GANS; 38 (PBW), 1 (BWB), 7 (NES)

Broedende Grote Canadese Ganzen zijn inmiddels een vertrouwd beeld in de Krimpenerwaard. In alledrie de onderzochte gebieden nam de soort toe ten opzichte van de eerdere karteringen. In Polder Berkenwoude verdubbelde het aantal ruim, van 17 paar in 2007 naar 38 in 2011. In 2004 werden hier nog zeven paar geteld. In de Berkenwoudse Boezem werd een territoriaal paar vastgesteld. In 2003 ontbrak de soort hier nog als broedvogel. In Polder De Nesse nam de soort licht toe ten opzichte van 2005.

BRANDGANS; 3 (PBW)

Plaatselijk komen in het Hollands veenweidegebied Brandganzen tot broeden, zo ook in de Krimpenerwaard. Nieuw ten opzichte van eerdere jaren waren de drie territoriale paren rondom het bosje van de Spaansche Zee in Polder Berkenwoude. Tot succesvol broeden kwam het in 2011 echter niet.

ZOMERTALING; 1 (PBW), 2 (NES)

Deze Rode lijstsoort komt verspreid voor in de betere weidevogelgebieden in de Krimpenerwaard. In Polder Berkenwoude was een territorium aanwezig in de graslanden ten zuidoosten van Eendenkooi Nooitgedacht. De soort lijkt hiermee stabiel te blijven in het gebied; in 2004 en 2007 werden respectievelijk één en twee territoria vastgesteld.

In Polder De Nesse werden twee territoria

vastgesteld in het noordelijke deel. In het ook in 2005 onderzochte deel werden geen territoria gevonden (in 2005 nog twee), waarmee de soort licht achteruit lijkt te gaan.

SLOBEEND; 8 (PBW), 7 (NES)

De Slobeend werd in twee van de drie onderzochte terreinen vastgesteld, gezien het algemene voorkomen in de Krimpenerwaard niet geheel onverwacht. In Polder Berkenwoude bleef de soort stabiel ten opzichte van 2007, waarbij vooral de betere weidevogelpercelen in trek bleken. Zeven territoria werden vastgesteld in Polder De Nesse, vooral op de percelen langs de Schaapjeszijde. Een scherpe afname werd vastgesteld in het ook in 2005 onderzochte deel van de polder; hier nam de soort af van zeven naar twee territoria.

BRUINE KIEKENDIEF; 1 (PBW), 1 (BWB)

Deze roofvogel is in de Krimpenerwaard een typische broedvogel van petgaten en boezemlanden met riet. In Polder Berkenwoude werd succesvol gebroed in een brede moerasstrook ten westen van Eendenkooi Nooitgedacht. In 2010 vonden er twee broedgevallen plaats in deze moerasstrook, opvallend was dat hierbij één mannetje beide vrouwtjes onderhield (pers. med. R. Terlouw). Tijdens eerdere karteringen werd ook in 2004 een succesvol broedgeval vastgesteld op deze locatie. In 2007 ontbrak de soort.

In de Berkenwoudse Boezem werd na enig zoekwerk een succesvol broedgeval vastgesteld in het zuidelijke deel. In een rietputje in het zuidwestelijke deel van Polder De Nesse werd in 2010 een broedgeval vastgesteld (pers. med. R. Terlouw). In 2011 werden hier met enige regelmaat foeragerende vogels gezien, maar van een broedgeval was geen sprake.

HAVIK; 1 (PBW)

De Havik lijkt een onregelmatige broedvogel in Polder Berkenwoude. In 2004 werd een broedgeval vastgesteld in Eendenkooi Nooitgedacht, terwijl in 2007 geen Haviken werden vastgesteld in het gebied.

In 2011 werd een nest gevonden in het bosje van de Spaansche Zee. Gezien de aanhoudende conflicten met verschillende paren Nijlganzen, die een mooi Haviksnest als broedplaats ook wel zagen zitten, was de hoop op een succesvol broedgeval klein. Verassend waren dan ook de voedselvluchten in mei en juni, die aangaven dat er jongen op het nest zaten. Het is niet duidelijk of er ook daadwerkelijk jongen uitgevlogen zijn.

BOOMVALK; 0

In tegenstelling tot 2007, toen er een territorium werd vastgesteld nabij Kooilust, werden er tijdens het broedseizoen van 2011 geen Boomvalken

gezien in Polder Berkenwoude. Een jagende vogel werd tweemaal gezien boven het zuidelijke deel van de Berkenwoudse Boezem. Mogelijk was er ten westen van de onderzochte terreinen een territorium aanwezig.

GRUTTO; 21 (PBW), 21 (NES)

Sommige percelen in zowel Polder Berkenwoude als in Polder De Nesse hebben een zekere aantrekkingskracht op weidevogels. In beide gebieden werden in totaal 40 territoria van Grutto vastgesteld, evenredig verdeeld over beide gebieden. In Polder Berkenwoude namen de aantallen licht toe ten opzichte van 2007 toen 17 territoria werden vastgesteld. Door het aanhoudende droge weer in het voorjaar was het broedsucces in het centrale deel van deze polder echter nihil.

In Polder De Nesse bleken vooral de percelen ten noorden van Schaapjeszijde 4 in trek. Rondom het daar aanwezige plasdras-land werden 13 territoria vastgesteld. De acht territoria in het ook in 2005 getelde deel van De Nesse waren nog slechts een klein deel van de 34 territoria geteld in dat jaar. Vooral het oostelijke deel van de polder bleek volledig leeggelopen. Eenzelfde beeld lieten ook andere weidevogels als Scholekster en Kievit zien.

TURELUUR; 8 (PBW), 11 (NES)

De Tureluur profiteert van de aanwezigheid van andere weidevogels. De territoria zijn dan ook te vinden in de betere weidevogelpercelen. In Polder Berkenwoude nam de soort licht toe ten opzichte van 2007, toen negen territoria werden vastgesteld. In Polder De Nesse was, net als bij de Grutto, een concentratie van zes territoria aanwezig op de percelen ten noorden van Schaapjeszijde 4. Elders in de polder werden nog eens vijf territoria vastgesteld. De Tureluur laat echter, net als andere weidevogels, een flinke afname zien ten opzichte van 2005. In dat jaar werden 20 territoria geteld.

VISDIEF; 3 (BWB)

Opvallend was de vestiging van drie paartjes van deze Rode Lijstsoort in Polder Berkenwoude. Eind april werden drie nestbouwende paren gezien op een platgetreden slootoever in projectgebied Nooitgedacht. De vogels kwamen zeker tot eileg, maar de broedgevallen waren niet succesvol. Voor zover bekend was dit de eerste maal dat de Visdief tot broeden kwam in Polder Berkenwoude.

ZWARTE STERN; 24 (BWB)

Een kolonie Zwarte Sterns werkt door hun opvallende aanwezigheid en karakteristieke geluid 'sfeerverhogend' in een natuurgebied. Gelukkig zijn er in de Krimpenerwaard redelijk wat plekken waar de soort, geholpen door kunstmatige nestgelegenheid, tot broeden komt. In Polder Berkenwoude werden op drie locaties

vlotjes uitgelegd. Op twee daarvan resulteerde dit in 24 paar broedende Zwarte Sterns (gegevens R. Terlouw, D. Buisman ZHL). Afhankelijk van de plek van de vlotjes komen er jaarlijks Zwarte Sterns tot broeden in beide onderzochte polders. Natuurlijke broedplaatsen, zoals de ruim aanwezige velden Krabbenscheer, worden echter nauwelijks nog gebruikt. In Polder Berkenwoude werden in totaal jongen vliegvlug (1,1 vliegvlug jong/nest, gegevens R. Terlouw, D. Buisman ZHL).

KOEKOEK; 2 (PBW), 1 (NES)

Van deze Rode lijstsoort werden in zowel Polder Berkenwoude (twee) als Polder De Nesse territoria vastgesteld. In Polder Berkenwoude bleef de soort stabiel ten opzichte van 2007. In Polder De Nesse vestigde de soort zich ten opzichte van 2005. Opvallend was het ontbreken van waarnemingen in de Berkenwoudse Boezem, wat gezien de grote aantallen potentiële waardvogels toch een geschikt gebied zou moeten zijn.

RANSUIL; 1 (BWB)

Deze Rode Lijstsoort is vooral te inventariseren op basis van roepende jongen. Opvallend waren dan ook de waarnemingen van een foeragerende vogel in combinatie met een roepend jong tijdens een avondbezoek aan de Berkenwoudse Boezem. In juni werd daarnaast nog een adulte vogel opgestoten in het zuidelijk deel van dat gebied.

STEENUIL; 0

Net buiten de onderzochte terreinen was een territorium aanwezig op het erf van de boerderij aan de Nesse Tiendweg aan de noordkant van de Berkenwoudse Boezem. In eerdere jaren was er een paar aanwezig in een nestkast bij Schaapjeszijde 4. Dit paar is echter verdwenen, waarschijnlijk doordat een van de vogels is doodgereden op de Schaapjeszijde (mededeling R. Terlouw).

VELDLEEUWERIK; 0

Verspreid over de Krimpenerwaard komen nog kleine (afnemende) aantallen van deze Rode lijstsoort voor. In 2011 bleef het in de onderzochte gebieden echter akelig stil rondom de Veldleeuwerik. In Polder Berkenwoude werden in 2007 al geen territoria meer vastgesteld (in 2004 nog twee), maar in Polder De Nesse waren in 2005 nog zeven zingende mannetjes aanwezig in het in beide jaren onderzochte deel. Het doek lijkt hiermee definitief te zijn gevallen voor deze soort in beide polders.

BOERENZWALUW; 2 (PBW), 9 (NES)

Tijdens het Jaar van de Boerenwaluw waren er qua aantallen positieve berichten te melden over deze Rode Lijstsoort. In Polder Berkenwoude nam de soort licht toe van één in 2007 naar twee in 2011. In Polder De Nesse werd een toename gevonden van

één in 2005 naar vier in 2011. Al deze paren kwamen tot broeden onder de voor het veenweidegebied zo karakteristieke betonnen bruggetjes. Op het erf van Schaapjeszijde 4 kwamen in 2011 nog eens vijf paren tot broeden, maar deze boerderij werd in 2005 niet onderzocht.

GRASPIEPER; 0

De Graspieper verdween, net als de Veldleeuwerik, uit beide onderzochte polders. In 2007 werd nog een territorium vastgesteld in Polder Berkenwoude, terwijl dat er in 2005 in Polder De Nesse nog liefst zes waren. In 2011 werden er in het geheel geen broedverdachte Graspiepers gezien in beide gebieden. Doortrekkers waren daarentegen ruim vertegenwoordigd in april.

GELE KWIKSTAART; 0

De Gele Kwikstaart is een schaarse broedvogel in de weidegebieden van de Krimpenerwaard. Het is dan ook goed mogelijk dat het territorium in 2005 in Polder De Nesse slechts een incidentele vestiging betrof.

NACHTEGAAL; 1 (PBW)

De Nachtegaal is een schaarse verschijning in de Krimpenerwaard. In 2011 bleek de Nachtegaal op opvallend veel plaatsen aanwezig te zijn (mededeling C. Oskam). Aan de noordkant van Eendenkooi Nooitgedacht was een territorium aanwezig. Dit was de eerste maal dat de soort in de kooi werd gehoord (mededeling kooiker B. Pellegrum).

RIETZANGER; 31 (PBW), 41 (BWB), 8 (NES)

In de Krimpenerwaard is de Rietzanger een algemene broedvogel in allerlei ruige hoekjes met riet. Daarnaast lijkt de soort de laatste jaren toe te nemen in de terreinen van het Zuid-Hollands Landschap. Niet alleen nemen de aantallen toe, maar de verspreiding wordt ook ruimer (de Boer & Slaterus 2010). In alledrie de onderzochte terreinen werd, niet geheel onverwacht, een toename vastgesteld. In Polder Berkenwoude nam de soort toe van 20 territoria in 2007 naar 31 territoria in 2011. In de Berkenwoudse Boezem trad een verdubbeling op van 21 territoria in 2003 naar 41 in 2011. Ten opzichte van 2005 vestigde de soort zich met liefst acht territoria in Polder De Nesse. In De Nesse lijkt de Rietzanger te profiteren van het afvlakken van de oevers van percelen waardoor bijvoorbeeld Gele Lis opkomt.

SPOTVOGEL; 18 (PBW), 4 (BWB), 12 (NES)

Gezien de ervaringen in eerdere jaren in de Krimpenerwaard was het relatief talrijke voorkomen van deze Rode Lijstsoort geen verassing (de Boer 2008). De Spotvogel nam in Polder Berkenwoude licht af ten opzichte van 2007 (23 territoria). In en

langs de Berkenwoudse Boezem verdubbelde de aantallen ten opzichte van 2003 van twee naar vier territoria. Eenzelfde verdubbeling trad ook op in Polder De Nesse. De soort profiteert van de aanleg en onderhoud van 'rustpunten' van het Zuid-Hollands Landschap; de bosjes rondom deze plekken vormen blijkbaar een voorkeursbiotoop voor de Spotvogel.

GRAUWE VLIEGENVANGER; 3 (PBW), 1 (BWB), 1 (NES)

De Grauwe Vliegenvanger is een Rode Lijstsoort die het in de Krimpenerwaard relatief goed lijkt te blijven doen. De soort komt vooral tot broeden in de wat oudere bosjes. Ten opzichte van 2007 nam het aantal in Polder Berkenwoude echter af van zeven naar drie territoria. De soort komt hier tot broeden in beide eendenkooien. In Kooilust nam de soort af van drie naar één en in Nooitgedacht van vier naar twee.

In de Berkenwoudse Boezem was de soort nieuw ten opzicht van 2003, er werd een territorium vastgesteld in het elzenbosje in de uiterste noordpunt van het gebied. In Polder De Nesse werd ten slotte een succesvol broedgeval vastgesteld op het erf van Schaapjeszijde 4.

MATKOP; 1 (PBW)

De Matkop komt in de Krimpenerwaard lokaal voor waar geschikte habitat, zoals eendenkooien en met bos begroeide boezems te vinden zijn. In Polder Berkenwoude halveerde het aantal ten opzichte van 2007, doordat de soort verdween uit Eendenkooi Kooilust.

HUISMUS; 6 (NES)

Het erf van Schaapjeszijde 4 werd bevolkt door zes paar Huismussen. Tijdens eerdere karteringen is deze Rode lijstsoort helaas niet onderzocht.

RINGMUS; 3 (BWB), 12 (NES)

Op twee plekken in de Berkenwoudse Boezem werden in totaal drie territoria van deze Rode Lijstsoort vastgesteld; hetzelfde aantal als in 2003. In Polder De Nesse werd de soort pas voor het eerst gekarteerd en waren op en rondom het erf van Schaapjeszijde 4, langs de centrale wetting en langs de Tiendweg in totaal 12 territoria aanwezig. Buiten de nestkasten op het erf waren (oude) knotwilgen in trek als broedplaats.

KNEU; 1 (BWB)

Deze Rode Lijstsoort komt verspreid voor in de Krimpenerwaard en laat een afname zien in de onderzochte terreinen in het veenweidegebied (de Boer 2007). In de Berkenwoudse Boezem werd nog een territorium vastgesteld. Ook hier nam de soort flink af te opzichte van 2003 (vijf territoria).

4.2. Uiterwaarden Lek en Nieuwe Maas

Tabel 7. Broedvogels van de onderzochte terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Uiterwaarden Lek & Nieuwe Maas in 2011. SPV Stormpoldervloedbos, Zag De Zaag, Vis Visschersplaat, KZ Korte Zand, BIB Buitenlanden Bergambacht, Sna De Snakkert, Am Buitenlanden Ammerstol
De Rode lijststatus is opgenomen in de kolom RL. (Kw=Kwetsbaar; Ge=Gevoelig).

Soort	RL	SPV	Zaag	Vis	KZ	BIB	Sna	Am
Fuut		1		1	1		1	
Grauwe Gans			3	13	1	1	1	2
Soepgans					1			
Grote Canadese Gans			1					
Nijlgans			3	1	1			
Bergeend			1				1	
Krakeend					1			
Bruine Kiekendief				1				
Fazant		1	9		1	2		3
Scholekster				1				
Kleine Plevier					3		1	
Holenduif		1	3					
Koekoek*	Kw		4			1	1	1
Bosuil			1					
IJsvogel								1
Groene Specht*	Kw	1	2					
Grote Bonte Specht		2	3			1		1
Roodborst		1						
Nachtegaal*	Kw		2					
Gekraagde Roodstaart			1					
Blauwborst				1	4	2	3	1
Cetti's Zanger						1		
Sprinkhaanzanger				1	2	1		1
Snor					1			
Rietzanger				2	11	9	11	1
Bosrietzanger		1	9	1	1	7	5	8
Kleine Karekiet		13	38	18	31	12	16	9
Spotvogel*	Ge		1					
Grasmus			2					
Tuinfluit		3	9	1	2	3		7
Tjiftjaf		8	17	2	1	4	1	7
Staartmees			2					
Matkop*	Ge	2	3					1
Boomkruiper		2	4					2
Gaai		1	3			1		1
Ekster		2	3					
Zwarte Kraai		1	4			1		1
Groenling			4					
Appelvink		1						
Putter			1					1
Rietgors			5	3	9	6	7	2

Hierna volgt een korte bespreking van een aantal zeldzamere en/of beleidsrelevante soorten. Bij iedere soort wordt het aantal vastgestelde territoria gegeven voor de verschillende terreinen in de uiterwaarden

van de Lek en Nieuwe Maas: Stormpoldervloedbos (SPV), De Zaag (Zag), Visschersplaat (Vis), Korte Zand (KZ), Buitenlanden Bergambacht (BIB), De Snakkert (Sna) en Buitenlanden Ammerstol (Am).

GRAUWE GANS; 3 (Zag), 13 (Vis), 1 (KZ), 1 (BIB), 1 (Sna), 2 (Am)

Verspreid langs de Nieuwe Maas en Lek werden kleine aantallen territoriale Grauwe Ganzen gevonden. Alleen op de Visschersplaat werden jongen gezien. De aantallen namen licht toe ten opzichte van 2006.

GROTE CANADESE GANS; 1 (Zag)

Deze van oorsprong Noord-Amerikaanse soort neemt landelijk gezien fors in aantal toe en vestigt zich op steeds meer plaatsen in Zuid-Holland. Opvallend was het schaarse voorkomen van de soort in de onderzochte terreinen langs de Lek en Nieuwe Maas. In De Zaag werd een territorium vastgesteld. In 2006 was nog een territorium aanwezig in de Buitenlanden Ammerstol.

BRUINE KIEKENDIEF; 1 (Vis)

In de rietlanden van de Visschersplaat werd een zeker broedgeval vastgesteld op basis van prooioverdracht tussen man en vrouw op 5 mei. Tijdens het bebroeden van de eieren zorgt het mannetje voor het vrouwtje en brengt hij prooi voor haar. Het vrouwtje komt dan kort van het nest en pakt in de lucht de prooi van het mannetje aan. Vervolgens landt het vrouwtje weer in de buurt van het nest. Een goede manier om broeden in een dergelijk ontoegankelijk terrein vast te stellen. Het uiteindelijke resultaat van deze broedpoging is onbekend. In de overige terreinen werden met enige regelmaat foeragerende Bruine Kiekendieven gezien.

KLEINE PLEVIER; 3 (KZ), 1 (Sna)

Deze poiniervogel bij uitstek profiteerde in 2011 van de lage rivierwaterstand en werd vastgesteld in het Korte Zand en De Snakkert. In het Korte Zand werd gebroed op drooggevalen oevers aan de noordrand van het gebied. Het vermoeden bestaat dat er een nest op het recent gestorte talud van de Lekdijk lag. In De Snakkert werd een broedpoging ondernomen op een plaatje in het westelijke deel. In 2008 waren in de onderzochte terreinen geen Kleine Plevieren aanwezig in tegenstelling tot 2004 toen zowel in het Korte Zand als de Buitenlanden Ammerstol een territorium aanwezig was. Het voorkomen in de terreinen in de uiterwaarden is dus afhankelijk van geschikt broedhabitat waar de soort snel op inspeelt.

KOEKOEK; 4 (Zag), 1 (BIB), 1 (Sna), 1 (Am)

De enige in ons land voorkomende broedparasiet was goed vertegenwoordigd langs de Lek en Nieuwe Maas. De combinatie van moerasbosjes en rietlanden met voldoende waardvogels, zoals Kleine Karekieten, lijkt de Koekoek aan te staan. Ten opzichte van 2008 bleef de soort stabiel in de Buitenlanden Ammerstol en vestigde de soort zich in De Snakkert. In De Zaag werden maar liefst

vier territoria vastgesteld, terwijl de Buitenlanden Bergambacht goed was voor één territorium. Het territorium in het laatste gebied strekte zich uit langs de hele dijk, waarbij de vogel in kwestie regelmatig vele honderden meters heen en weer vloog tussen verschillende zangposten. Opvallend was dat de vogel het agrarisch gebied ten noorden van de dijk leek te mijden.

RANSUIL; 0 territoria

In de Buitenlanden Ammerstol werd op 1 juni in de ochtendschemer een in een griend invallende vogel waargenomen. Verdere aanwijzingen voor een broedgeval van deze Rode Lijstsoort werden niet gevonden en deze waarneming is onvoldoende om van een territorium te kunnen spreken.

IJSVOGEL; 1 (Am)

In de Buitenlanden Ammerstol werd een nest van deze soort gevonden in de kluit van een omgevallen populier. Gezien de voedselvluchten waren er op dat moment zeker jongen in het nest aanwezig. Dit terrein is in trek bij IJsvogels, want in 2004 en 2008 werden ook territoria vastgesteld.

GROENE SPECHT; 1 (SPV), 2 (Zag)

De Groene Specht is op geschikte plaatsen langs de Lek en Nieuwe Maas een gewone verschijning. In 2011 werden territoria vastgesteld in het Stormpoldervloedbos en in het bos in het oostelijke deel van De Zaag (twee). In 2008 werd nog een territorium vastgesteld in de Buitenlanden Ammerstol, maar in 2011 ontbrak de soort hier. Door het verdwijnen van de oude bomen langs de voet van de Lekdijk in het kader van de dijkverzwaring is het gebied waarschijnlijk ongeschikt geworden. In de overige onderzochte terreinen is op dit moment geen geschikte habitat (opgaand bos) voor de soort aanwezig.

NACHTEGAAL; 2 (Zag)

De Nachtegaal is een schaarse verschijning in de Krimpenerwaard. In 2011 bleek de Nachtegaal op opvallend veel plaatsen aanwezig te zijn (pers. med. C. Oskam). Langs de Nieuwe Maas werden twee territoria vastgesteld in het westelijke deel van De Zaag. In het Stormpoldervloedbos werd een zingende vogel gehoord op 20 april, maar daarna niet meer. Deze waarneming is onvoldoende om van een territorium te spreken.

GEKRAAGDE ROODSTAART; 1 (Zaag)

In het oostelijke deel van De Zaag werd een territorium vastgesteld van deze regionaal schaarse broedvogel.

BLAUWBORST; 1 (Am), 3 (Sn), 2 (BIB), 4 (KZ), 1 (Vis)

Langs de Lekdijk werden in totaal 11 territoria

Tabel 8. Aantallen Roeken in kolonie Buitenlanden Ammerstol in 2002-2011 (bron: SOVON).

Kolonienaam	Soort	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Buitenlanden Ammerstol	Roek	0	25	48	31	20	15	11	11	2	0

vastgesteld. In eerder onderzochte terreinen nam de Blauwborst licht toe van zes naar zeven territoria. De gebieden langs de Lek zijn door hun afwisseling van riet, ruigte en wilgenopslag zeer geschikt voor de soort. Opvallend was het ontbreken van Blauwborsten in De Zaag; de rietlanden in het zuidelijke deel lijken op het oog geschikt te zijn voor de soort.

CETTI'S ZANGER; 1 (BIB)

Op 20 april werd om 09.30 in de Buitenlanden Bergambacht een luid zingende Cetti's Zanger gehoord. Dit was pas de tweede waarneming voor de Krimpenerwaard, na een vogel bij De Zaag in mei 2009 (pers. med. R. Terlouw, www.waarneming.nl). Tijdens een bezoek op 5 mei werd de vogel wederom enkele malen gehoord, maar daarna bleef het stil. Dit is echter niet ongevoel bij deze soort. Ondanks de recente, spectaculaire, toename van de soort in de Biesbosch, lijken Cetti's Zangers zich nog maar mondjesmaat te vestigen elders in het rivierengebied. Opvallend was dat recht tegenover de Buitenlanden Bergambacht in de zuidelijke Lekwaterwaarden in april 2011 ook een zingende vogel werd gehoord (pers. med. A. Clements).

SNOR; 1 (KZ)

In het Korte Zand werd op 20 april en op 28 juni een zingende vogel gehoord. In 2008 werden geen territoria van deze Rode Lijstsoort vastgesteld in de onderzochte terreinen langs de Lek. De Snor is een onregelmatige broedvogel langs de Lek. In 2004 werd bijvoorbeeld een mogelijk territorium vastgesteld in de Buitenlanden Ammerstol.

RIETZANGER; 1 (Am), 11 (Sna), 9 (BIB), 11 (KZ), 2 (Vis)

Langs de Lek is de Rietzanger een kenmerkende en algemene broedvogel in allerlei rietvegetaties. In alledrie de in 2008 onderzochte terreinen nam de soort licht toe. Net als bij de Blauwborst was het ontbreken van Rietzangers in De Zaag opvallend. Er lijkt in dit terrein immers voldoende geschikte habitat aanwezig.

SPOTVOGEL; 1 (Zaag)

Binnendijks in de Krimpenerwaard is de Spotvogel een algemene broedvogel langs windsingels en in jonge aanplant (de Boer & Slaterus 2010). Dit is buitendijks wel anders; er werd slechts één territorium vastgesteld in De Zaag. Geschikt habitat is hier nauwelijks aanwezig.

MATKOP; 2 (SPV), 3 (Zaag), 1 (Am)

Deze kenmerkende Rode Lijstsoort van moerasbossen werd in het Stormpoldervloedbos, De Zaag en in de Buitenlanden Ammerstol vastgesteld. In de Buitenlanden Ammerstol trad ten opzichte van 2008 (drie territoria) een flinke afname van het aantal op. In 2008 liet de soort ten opzichte van 2004 (zes territoria) in dit gebied ook al een flinke veer. De recente dijkverzwaringswerkzaamheden waarbij aan de voet van de dijk een strook oude begroeiing is weggehaald hebben mogelijk voor een verdere afname gezorgd.

ROEK; 0 nesten

In de Buitenlanden Ammerstol was in de periode 2003-10 een roekenkolonie aanwezig (zie tabel 8). In 2011 bleek de kolonie om onduidelijke reden verlaten.

APPELVINK; 1 (SPV)

De Appelvink is een schaarse broedvogel in het westen van Nederland. Moerasbossen in het rivierengebied zijn echter wel een gekend broedbiotoop voor de soort. In het Stormpoldervloedbos werd op 7 april een roepende vogel gehoord, voldoende om te spreken van een territorium.

KNEU; 0

Deze vinkachtige prijkt sinds 2004 op de Rode Lijst en blijkt een schaarse broedvogel te zijn langs de Lek en Nieuwe Maas. Er werden in 2011 zelfs geen territoria aangetroffen. In 2008 was in het Korte Zand nog een territorium aanwezig.

4.3. Vijfheerenlanden

Hierna volgt een korte bespreking van een aantal zeldzamere en/of beleidsrelevante soorten. Bij iedere soort wordt het aantal vastgestelde territoria gegeven voor de verschillende terreinen in de Vijfheerenlanden: De Huibert (**Hui**) en Schaayk (**Scha**).

GRAUWE GANS; 8 (Hui), 5 (Scha)

Ten opzichte van 2002 is de Grauwe Gans duidelijk toegenomen, geheel in overeenstemming met het landelijke beeld. Het aantal in De Huibert steeg van één naar acht en in Schaayk was de soort met vijf territoria een nieuwkomer.

GROTE CANADESE GANS; 10 (Hui), 5 (Scha)

Net als de Grauwe Gans vertoonde ook de Grote

Tabel 9. Broedvogels van de Vijfheerenlanden in 2011.
 HB De Huibert, Sch Schaayk

Soort	RL	Hui	Scha
Knobbelzwaan		1	1
Grauwe Gans		8	5
Grote Canadese Gans		10	5
Nijlgans		2	4
Krakeend		3	1
Slobeend	Kw	1	
Kuifeend		2	
Buizerd			1
Fazant		1	4
Scholekster		1	1
Kievit		15	3
Grutto	Ge	7	1
Tureluur	Ge	2	
Holenduif		1	3
Turkse Tortel			1
Koekoek*	Kw	1	2
Bosuil			2
Grote Bonte Specht		1	3
Kleine Bonte Specht			1
Boerenwaluw			1
Veldleeuwerik	Ge	1	
Blauwborst		2	4
Roodborsttapuit			1
Grote Lijster		1	
Sprinkhaanzanger		2	4
Bosrietzanger		2	10
Kleine Karekiet			4
Spotvogel*	Ge		1
Grasmus		4	10
Tuinfluit		6	12
Tjiftjaf		7	30
Grauwe Vliegenvanger	Ge		3
Staartmees		1	1
Matkop*	Ge	1	2
Boomkruiper			4
Gaai			1
Ekster			1
Zwarte Kraai		1	2
Ringmus	Ge		2
Groenling			3
Putter		1	5
Kneu	Ge		1
Rietgors		3	4

Canadese Gans een sterke toename. In De Huibert was sprake van een verdubbeling tot 10 territoria in 2011 en in Schaayk nam het aantal toe van één naar vijf. De toename past in het landelijke beeld van deze soort.

SLOBEEND; 1 (Hui)

De Slobeend komt in Nederland vooral voor in

het westen en noorden. In 1998-2000 werd het aantal broedparen geschat op 8000-9000 (SOVON 2002). De hoogste dichtheden worden bereikt in weidegebieden. In De Huibert werd één territorium aangetroffen. In 2002 waren dat er nog drie. Wellicht is het droge voorjaar van 2011 van invloed geweest op het aantal. De afname kan ook verband houden met de landelijke negatieve trend, waardoor deze soort een plek heeft gekregen op de Rode Lijst (van Beusekom *et al.* 2005).

SCHOLEKSTER; 1 (Hui), 1 (Scha)

De populatie van de Scholekster staat landelijk zeer onder druk, met name in het binnenland (Ens *et al.* 2011). Het is dan ook verheugend dat in beide onderzochte gebieden een territorium werd vastgesteld. De soort is hier gebonden aan grasland. In 2002 werden geen territoria vastgesteld.

KIEVIT; 15 (Hui), 3 (Scha)

Het aantal Kieviten was vergelijkbaar met dat in 2002. Dit is waarschijnlijk te danken aan het graslandbeheer dat is afgestemd op de weidevogels. In het agrarische gebied staat deze soortgroep onder druk.

GRUTTO; 7 (Hui), 1 (Scha)

Het was opvallend dat het aantal van de Grutto in beide onderzoeksgebieden een lichte toename vertoonde ten opzichte van 2002. In het gehele land staat de populatie van deze soort immers sterk onder druk. Het broedsucces van de vogels werd niet vastgesteld, maar door het droge voorjaar van 2011 zou dit wel eens bijzonder laag geweest kunnen zijn.

KLEINE BONTE SPECHT; 1 (Scha)

In het centrale deel van Schaayk werd een territorium van Kleine Bonte Specht vastgesteld. Deze kleine soort leidt een tamelijk teruggetrokken bestaan en wordt daardoor gemakkelijk gemist. De soort komt weliswaar wijd verspreid over het land voor, maar op veel plekken in lage dichtheden. Hij hakt zijn nesten in dood hout. Bij de inventarisatie in 2002 werd de soort niet aangetroffen.

VELDLEEUWERIK; 1 (Hui)

Veldleeuweriken komen verspreid over Nederland voor in open landschappen, zoals akkers, weilanden, open duinen en heide. Met name in agrarische graslanden zijn de aantallen de afgelopen decennia hard achteruit gegaan. Het enige territorium in het onderzoeksgebied bevond zich in De Huibert. In 2002 werden hier nog twee territoria vastgesteld.

BLAUWBORST; 2 (Hui), 4 (Scha)

Het aantal Blauwborsten lag iets hoger dan in 2002. Zo werden er vier territoria aangetroffen in Schaayk en twee in De Huibert. De soort komt vooral voor in verruigd rietland en langs randen van moerasbos.

Het is opvallend dat een andere rietbewoner, de Kleine Karekiet, in Schaayk juist is afgenomen. Mogelijk dat verruiging een rol heeft gespeeld, ten gunste van de Blauwborst.

ROODBORSTTAPUIT; 1 (Scha)

Opvallend was het territorium van de Roodborsttapuit in Schaayk. Een mannetje had een terrein uitgekozen dat prima voldeed aan de habitateisen van deze soort; een kruidenrijk grasland aan de rand van een houtwal. Of hier daadwerkelijk sprake was van een broedgeval bleef onduidelijk. Een vrouwtje of jongen zijn niet waargenomen.

BOSRIETZANGER; 2 (Hui), 10 (Scha)

Het aantal Bosrietzanger viel in beide gebieden enigszins tegen. In 2011 arriveerde deze soort opvallend laat vanuit de overwinteringsgebieden. Het is denkbaar dat de gebrachte bezoeken hierdoor niet goed samenvielen met de zangpiek en dat exemplaren zodoende gemist zijn.

SPOTVOGEL; 1 (Scha)

De toekomst van de Spotvogel in Nederland ziet er bepaald niet rooskleurig uit. Sinds de jaren tachtig vertoont deze zomervogel namelijk een aanzienlijke afname, met name in loofbossen. In houtwallen in het agrarische gebied en op rijk begroeide boerenerven weet hij zich beter te handhaven, maar ook daar is er sprake van een afname. Niet voor niets is hij als een gevoelige soort op de Rode Lijst geplaatst. In Schaayk werd slechts één territorium aangetroffen, net als in 2002. De twee territoria die in dat jaar in De Huibert werden vastgesteld, waren nu niet bezet.

GRAUWE VLIEGENVANGER; 3 (Scha)

De Grauwe Vliegenvanger is een gevoelige Rode Lijstsoort, waarvan het aantal broedparen sinds 1960 met meer dan de helft is afgenomen (van Beusekom *et al.* 2005). Mogelijk spelen klimaatveranderingen

een rol bij de achteruitgang van deze 'Afrikaganger'. De hoogste dichtheden zijn nog te vinden in Oost-Nederland. In Schaayk werden desalniettemin drie territoria vastgesteld, tegenover één in 2002. Een verklaring voor deze toename is niet gemakkelijk te geven. De soort komt voor in houtwallen, in op open plekken in bos en langs bosranden. De zang van deze soort is onopvallend, waardoor vogels eenvoudig gemist kunnen worden.

MATKOP; 1 (Hui), 2 (Scha)

De Matkop voelt zich hier thuis in moerasbossen. Landelijk gaat het de soort niet voor de wind; hij prijkt dan ook op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels (van Beusekom *et al.* 2005). In 2011 werden zowel in De Huibert als in Schaayk territoria vastgesteld. Opvallend was de afname in Schaayk van zeven territoria in 2002 naar twee in 2011.

RINGMUS; 2 (Scha)

In Schaayk werden twee territoria van de Ringmus aangetroffen. Net buiten het onderzoeksgebied bevonden zich meer paren. Deze houden zich regelmatig op rondom bebouwing.

4.5. Overige waarnemingen

In tabel 10 worden enkele opvallende waarnemingen opgesomd die gedaan zijn tijdens het veldwerk in 2011. Het gaat hier om soorten die niet als broedvogel zijn vastgesteld, maar als leuke 'bijvangst' kunnen worden beschouwd.

Tabel 10. Bijzondere vogelwaarnemingen onderzochte terreinen Zuid-Hollands Landschap in 2011

Soort	Datum	Locatie	Opmerkingen
Brandgans	24 mei 2011	Schaayk	Groep van acht
Casarca	5 mei 2011	Buitenlanden Bergambacht	Adult mannetje overvliegend
Grote Zilverreiger	19 april 2011	Polder Berkenwoude	
Purperreiger	24 mei 2011	Schaayk	Foeragerend
Purperreiger			Voor een kaart van foeragerende exemplaren in de Krimpenerwaard zie bijlage 3
Slechtvalk	7 april 2011	De Huibert	Jagend
Drieteenstrandloper	5 mei 2011	Korte Zand	Adult zomerkleed
Halsbandparkiet	28 juni 2011	De Zaag	Twee exemplaren
Beflijster	6 april 2011	Polder Berkenwoude	
Beflijster	7 april	Buitenlanden Bergambacht	
Beflijster	19 april	Polder Berkenwoude	Vier exemplaren
Beflijster	19 april	Nooitgedacht	

5. Evaluatie

Hieronder worden de opvallendste ontwikkelingen voor de belangrijkste soortgroepen besproken.

5.1. Krimpenerwaard

In de Krimpenerwaard zijn de onderzochte terreinen eerder gekarteerd in 2003, 2005 en 2007. Hierdoor is het voor deze gebieden mogelijk om een vergelijking te maken met de kartering in 2011.

- Alle soorten ganzen laten, conform de landelijke trend, een aantalstoename zien in de drie onderzochte gebieden. Daarnaast zijn deze soorten inmiddels in alle onderzochte terreinen te vinden. De vestiging van Grauwe Gans in de Berkenwoudse Boezem is niet verassende gezien de ruime aanwezigheid van geschikte broedgelegenheid (eilandjes). In Polder Berkenwoude zijn de aantallen zeker toegenomen. De exacte ontwikkeling wordt echter vertroebeld door al dan niet legale bestrijdingsacties gedurende het voorjaar van 2011.
- De aantallen en variatie aan soorten roofvogels is verheugend. De enige soort die ten opzichte van eerdere karteringen ontbrak was de Boomvalk. Buizerd heeft zich inmiddels gevestigd in Polder De Nesse.
- Bij de weidevogels is het beeld voor Polder Berkenwoude stabiel. In Polder De Nesse namen alle soorten sterk af, waarbij de zangvogels Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart en Graspieper geheel verdwenen. De enige positieve uitzondering is de Krakeend die in alle onderzochte terreinen toeneemt.
- Over het algemeen zitten soorten van riet, ruigte en struweel in de lift. Deze soortgroep met als opvallendste vertegenwoordigers Rietzanger, Spotvogel en Rietgors neemt in alle drie gebieden toe. In de Polder De Nesse was deze toename het opvallendst. Rietzanger nam hier toe van nul naar zeven territoria en Rietgors van één naar acht. Een verband met de afname van de weidevogels in dit gebied ligt voor de hand. De toename van de Spotvogel in alle meerjarig onderzochte terreinen blijft verheugend, hoewel de soort licht afnam in Polder Berkenwoude.
- Bosvogels zijn door het schaarse voorkomen moeilijk te evalueren, deze soorten waren in de onderzochte gebieden vrijwel geheel beperkt tot de twee aanwezige eendenkooien in Polder Berkenwoude. Opvallend was wel de afname van twee Rode Lijstsoorten in deze groep; Grauwe Vliegenvanger en Matkop namen flink in aantal af ten opzichte van de kartering in 2007.

5.2. Uiterwaarden Lek en Nieuwe Maas

In de uiterwaarden van de Lek en Nieuwe Maas zijn drie van de zeven onderzochte terreinen (Buitenlanden Ammerstol, Snakkert en Korte Zand) eerder gekarteerd in 2008. Hierdoor is het voor deze gebieden mogelijk om een vergelijking te maken met de kartering in 2011.

- Alle soorten ganzen laten, conform de landelijke trend, een aantalstoename zien in de onderzochte gebieden. De aantallen in de uiterwaarden blijven echter klein.
- Over het algemeen zitten soorten van riet, ruigte en struweel in de lift. Habitat voor deze soortgroep is in alle onderzochte terreinen in ruime mate voor handen. Deze soortgroep neemt in alle drie meerjarig onderzochte gebieden toe. Het voorkomen van een kritische soort als Snor in het Korte Zand is hier bemoedigend.
- Bosvogels zijn door het schaarse voorkomen moeilijk te evalueren en deze soorten waren alleen te vergelijken met eerdere jaren in de Buitenlanden Ammerstol. Door kapwerkzaamheden zijn alle soorten hier flink afgenomen. Het bos aan de oostzijde van De Zaag en het Stormpoldervloedbos laten zeker potentie voor deze soortgroep zien met onder andere het voorkomen van Groene Specht, Gekraagde Roodstaart, Matkop en Appelvink. Met het ouder worden van deze bosjes zal de variatie van deze soortgroep zeker toenemen.

5.3. Vijfheerenlanden

In de Vijfheerenlanden zijn de twee onderzochte terreinen eerder door SOVON gekarteerd in 2002. Het is voor deze gebieden mogelijk om een vergelijking te maken met de kartering in 2011.

- Een opvallende trend is de toename van Grauwe en Grote Canadese Gans in beide onderzoeksgebieden. De afwisseling van grasland, open water, rietruigte en houtwallen zorgt voor een geschikt broedbiotoop. De toename past prima in het landelijke beeld van beide soorten.
- Het aantal roofvogels stelde enigszins teleur. Daarbij moet gezegd worden dat enkele waarnemingen van Sperwer en Buizerd niet voldeden aan de criteria voor het bepalen van territoria. Ook Havik werd in de omgeving aangetroffen. Het is denkbaar dat enkele territoria gemist zijn of zich net buiten het onderzoeksgebied bevonden.

- Soorten van riet en struweel lieten een wisselend beeld zien. De pure rietbewoners (Kleine Karekiet, Rietzanger) vertoonden veelal een afname, terwijl soorten van verruigd riet (Sprinkhaanzanger, Blauwborst) licht toenamen en soorten van struweel (Grasmus, Tuinfluiter) veelal stabiel bleven. Het beeld is deels afhankelijk van de cyclus van griendwerk en rietsnijden en deels van het ouder worden van de bosschages.
- Het beeld van bosvogels is veelal positief, met name in Schaayk. Daar werden territoria vastgesteld van Bosuil, Kleine Bonte Specht en Grauwe Vliegenvanger. Matkop vertoonde een afname, die mogelijk samenhangt met de landelijke trend van deze Rode Lijstsoort. Het ouder worden van sommige percelen en de aanwezigheid van dood hout lijkt een positieve uitwerking te hebben op holenbroeders en andere bosbewoners.

Literatuur

- VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (RED.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- DE BOER P. 2005. Broedvogels in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard en Rijnstreek in 2005. SOVON-inventarisatierapport 2005/35. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- DE BOER V. 2007. Broedvogels in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard en de Vijfheerenlanden in 2007. SOVON-inventarisatierapport 2007/26. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- DE BOER V. 2008. Broedvogels in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard en de Vijfheerenlanden in 2008. SOVON-inventarisatierapport 2008/15. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- DE BOER V. & SLATERUS R. 2010. Broedvogels in terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard en de Vijfheerenlanden in 2010. SOVON-inventarisatierapport 2010/29. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- DEUZEMAN S.B. 2004. Broedvogels van terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard, IJsselmonde en Vijfheerenlanden in 2004. SOVON-inventarisatie-rapport 2004/27. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- ENS, B.J., AARTS, B., HALLMANN C., OOSTERBEEK K., SIERDSEMA H., SLATERUS R., TROOST G., VAN TURNHOUT C., WIERSMA P. & VAN WINDEN E. 2011. Scholeksters in de knel: onderzoek naar de oorzaken van de dramatische achteruitgang van de Scholekster in Nederland. SOVON-onderzoeksrapport 2011/13. SOVON Vogelonderzoek Nederland.
- KLAASSEN O. 2003. Broedvogels van terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Krimpenerwaard, Rijnstreek en Vijfheerenlanden in 2003. SOVON-inventarisatie-rapport 2003/28. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN KLEUNEN A. & DE NOBEL P. 2002. Broedvogels van terreinen van het Zuid-Hollands Landschap in de Vijfheerenlanden en Nieuw-Leeuwenhorst in 2002. SOVON-inventarisatie-rapport 2002/13. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Bijlagen

Bijlage 1. Onderzochte soorten en status.

Euring	Soort	Landelijke Rode Lijst	Vogel richtlijn	Prov. Rode Lijst	Doelsoort	Meetsoort Progr. beheer
70			b		x	
90	Fuut					
100	Roodhalsfuut	x				
120	Geoorde Fuut		b	x	x	
720	Aalscholver		s			
950	Roerdomp	x	s		x	x
980	Woudaapje	x	s		x	x
1040	Kwak	x			x	
1190	Kleine Zilverreiger	x				
1210	Grote Zilverreiger	x	s			x
1220	Blauwe Reiger					
1240	Purperreiger	x	s		x	x
1340	Ooievaar	x			x	
1440	Lepelaar	x	s		x	x
1520	Knobbelzwaan					
1528	Zwarte Zwaan					
1590	Kolgans					
1610	Grauwe Gans				x	
30130	Soepgans					
1620	Indische Gans					
1660	Canadese Gans					
1670	Brandgans					
1700	Nijlgans					
1710	Casarca					
1730	Bergeend					
1780	Mandarijneend					
1790	Smient					
1820	Krakeend					x
1840	Wintertaling	x				x
1890	Pijlstaart	x				
1910	Zomertaling	x			x	x
1940	Slobeend	x			x	x
1960	Krooneend	x			x	
1980	Tafeleend					
2020	Witoogeend					
2030	Kuifeend					x
2060	Eidereend		b		x	
2180	Brilduiker	x				
2210	Middelste Zaagbek	x		x		
2250	Rosse Stekelstaart					
2310	Wespendief		s			
2380	Zwarte Wouw					
2390	Rode Wouw					
2600	Bruine Kiekendief		s			x
2610	Blauwe Kiekendief	x	s		x	
2630	Grauwe Kiekendief	x	s		x	
2670	Havik					
2690	Sperwer					
2870	Buizerd					
3040	Torenvalk				x	
3100	Boomvalk	x				
3200	Slechtvalk	x				

Euring	Soort	Landelijke Rode Lijst	Vogel richtlijn	Prov. Rode Lijst	Doelsoort	Meetsoort Progr. beheer
3320	Korhoen	x	s			
3670	Patrijs	x			x	x
3700	Kwartel					x
3940	Fazant					
4070	Waterral				x	x
4080	Porseleinhoen	x	s		x	
4100	Klein Waterhoen					
4110	Kleinst Waterhoen	x				
4210	Kwartelkoning	x	s		x	x
4500	Scholekster					x
4550	Steltkluut	x				
4560	Kluut		s		x	x
4590	Griel	x			x	
4690	Kleine Plevier				x	
4700	Bontbekplevier	x	b		x	
4770	Strandplevier	x	b		x	
4820	Morinelplevier	x				
4850	Goudplevier	x				
4930	Kievit					x
5120	Bonte Strandloper	x				
5170	Kemphaan	x	s		x	x
5190	Watersnip	x	b		x	x
5290	Houtsnip			x		
5320	Grutto	x			x	
5410	Wulp			x		x
5460	Tureluur	x			x	x
5560	Oeverloper	x				
5750	Zwartkopmeeuw		s			
5780	Dwergmeeuw	x				
5820	Kokmeeuw					
5900	Stormmeeuw					
5910	Kleine Mantelmeeuw		s			
5920	Zilvermeeuw					
5927	Geelpootmeeuw					
6000	Grote Mantelmeeuw	x				
6110	Grote Stern	x	s		x	
6150	Visdief	x	s		x	
6160	Noordse Stern		s		x	
6240	Dwergstern	x	s		x	
6260	Witwangstern					
6270	Zwarte Stern	x	s		x	
6680	Holenduif					
6840	Turkse Tortel					
6870	Zomertortel	x		x		
7120	Halsbandparkiet					
7240	Koekoek	x				
7350	Kerkuil	x			x	
7440	Oehoe					
7570	Stenuil	x			x	
7610	Bosuil					
7670	Ransuil	x				
7680	Velduil	x	s		x	
7700	Ruigpootuil					
7780	Nachtzwaluw	x	s			x
7950	Gierzwaluw					
8310	IJsvogel		s		x	

Euring	Soort	Landelijke Rode Lijst	Vogel richtlijn	Prov. Rode Lijst	Doelsoort	Meetsoort Progr. beheer
8400	Bijeneter					
8460	Hop	x				
8480	Draaihals	x	b		x	x
8550	Grijskopspecht					
8560	Groene Specht	x			x	
8630	Zwarte Specht		s			
8760	Grote Bonte Specht					
8830	Middelste Bonte Specht					
8870	Kleine Bonte Specht					
9720	Kuifleeuwerik	x			x	x
9740	Boomleeuwerik		s	x		x
9760	Veldleeuwerik	x		x		x
9810	Oeverzwaluw	x			x	
9920	Boerenzwaluw	x				
10010	Huiszwaluw	x				
10050	Duinpieper	x	s			x
10090	Boompieper					
10110	Graspieper	x				x
10171	Gele Kwikstaart	x				x
10172	Engelse Gele Kwikstaart	x				
10190	Grote Gele Kwikstaart					
10202	Rouwkwikstaart					
10500	Waterspreeuw					
11030	Noordse Nachtegaal					
11040	Nachtegaal	x			x	
11060	Blauwborst		s		x	x
11210	Zwarte Roodstaart					
11220	Gekraagde Roodstaart			x		x
11370	Paapje	x	b		x	
11390	Roodborsttapuit		b		x	
11460	Tapuit	x	b		x	x
11980	Kramsvogel	x				
12020	Grote Lijster					
12200	Cettis Zanger					
12360	Sprinkhaanzanger					x
12370	Krekelzanger					
12380	Snor	x	b		x	x
12420	Waterrietzanger					
12430	Rietzanger		b		x	
12500	Bosrietzanger					
12510	Kleine Karekiet					
12530	Grote Karekiet	x	b		x	x
12590	Spotvogel	x				
12600	Orpheusspotvogel					
12740	Braamsluiper					
12750	Grasmus					
12760	Tuinfluit					
13080	Fluiter					
13110	Tjiftjaf					
13140	Goudhaantje					
13150	Vuurgoudhaantje					
13350	Grauwe Vliegenvanger	x				
13430	Kleine Vliegenvanger					
13490	Bonte Vliegenvanger					
13640	Baardmannetje				x	x
14370	Staartmees					

Euring	Soort	Landelijke Rode Lijst	Vogel richtlijn	Prov. Rode Lijst	Doelsoort	Meetsoort Progr. beheer
14400	Glanskop					
14420	Matkop	x		x		
14540	Kuifmees					
14610	Zwarte Mees					
14790	Boomklever			x		
14860	Taigaboomkruiper	x				
14870	Boomkruiper					
14900	Buidelmees					
15080	Wielewaal	x			x	
15150	Grauwe Klauwier	x	s		x	x
15200	Klapekster	x				x
15630	Roek					
15673	Bonte Kraai					
15720	Raaf	x			x	
15910	Huismus	x				
15980	Ringmus	x				
16380	Keep					
16400	Europese Kanarie					
16490	Groenling					
16530	Putter					
16540	Sijs					
16600	Kneu	x				
16634	Kleine Barmsijs					
16660	Kruisbek					
16680	Grote Kruisbek					
16790	Roodmus					
17100	Goudvink					
17170	Appelvink					
18570	Geelgors				x	x
18660	Ortolaan	x				
18770	Rietgors					
18820	Grauwe Gors	x			x	

Bijlage 2. Resultaten uit eerdere jaren

Polder Berkenwoude 2004 & 2007 (Deuzeman 2004 & De Boer 2007).
Ng= niet geteld

Soort	2004	2007	Soort	2004	2007
Fuut	6	10	Watersnip	1	0
Knobbelzwaan	8	11	Grutto*	12	17
Soepgans	2	0	Tureluur*	8	9
Grauwe Gans	15	19	Zwarte Stern*	0	9
Canadese Gans	7	17	Holenduif	1	0
Nijlgans	8	17	Koekoek*	1	2
Bergeend	1	1	Bosuil	0	2
Krakeend	3	13	Boerenzwaluw*	ng	1
Zomertaling*	1	2	Veldleeuwerik	2	0
Slobeend*	7	8	Graspieper*	4	1
Kuifeend	4	4	Rietzanger	12	20
Bruine Kiekendief	1	0	Kleine Karekiet	4	0
Havik	1	0	Spotvogel*	6	23
Buizerd	0	2	Grauwe Vliegenvanger*	4	7
Torenvalk	1	1	Matkop*	1	2
Boomvalk*	0	1	Wielewaal*	0	1
Kwartel	0	1	Groenling	1	0
Fazant	7	ng	Putter	5	5
Scholekster	10	11	Kneu	9	0
Kievit	12	23			

Berkenwoudse Boezem 2003 (Klassen 2003)

Soort	2003	Soort	2003
Fuut	6	Spotvogel*	2
Knobbelzwaan	2	Tuinfluit	6
Krakeend	3	Tjiftjaf	5
Fazant	7	Zwarte Kraai	1
Blauwborst	1	Ringmus*	3
Rietzanger	21	Kneu	5
Bosrietzanger	1	Rietgors	13
Kleine Karekiet	11		

Kartering in 2002 Vijfheerenlanden (Van Kleunen & De Nobel 2002). **Huib**=Huibert, **Scha**=Schaayk

Soort		Scha	Soort	Huib	Scha
Knobbelzwaan	2	2	Veldleeuwerik*	2	
Grauwe Gans	1		Nachtegaal*		1
Grote Canadese Gans	5	1	Blauwborst		3
Nijlgans	3	6	Gekraagde Roodstaart		1
Krakeend	1		Sprinkhaanzanger		4
Zomertaling*	1		Rietzanger		3
Slobeend*	3		Bosrietzanger	7	18
Kuifeend	2		Kleine Karekiet	1	12
Bruine Kiekendief		1	Spotvogel*	2	1
Sperwer		1	Grasmus	4	11
Buizerd		2	Tuinfluit	5	11
Fazant	1	5	Grauwe Vliegenvanger*		1
Kievit	14	2	Staartmees		2
Grutto*	6		Matkop*	1	7
Tureluur*	3		Boomkruiper		4
Holenduif		3	Gaai		1
Koekoek*	1	1	Zwarte Kraai		2
Bosuil		2	Groenling		1
Ransuil*		1	Putter	1	2
Groene Specht*	1	1	Rietgors	1	4
Grote Bonte Specht		2			

Gegevens BMP Projectgebied Nooitgedacht (2005-2010).

jaar		2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aantal invent.bezoeken		6	6	6	6	6	6
Waarvan nachtbezoek		1	1	1	1	1	1
Inventariseerder		RT/DB	RT/DB	RT/DB	RT/DB	RT/DB	RT/DB
Methode		BMP-W	BMP-W	BMP-W	BMP-W	BMP-W	BMP-W
soort	\	aantal					
Fuut		2	1	2	2	2	2
Knobbelzwaan		1	1	2	1	2	2
Grote Canadese Gans		0	0	2	2	2	3
Nijlgans		0	0	1	1	1	1
Wilde Eend	[*1	17	18	15	14	17	19
Smient		0	0	0	1	1	0
Slobeend		1	1	1	2	1	2
Kuifeend		0	0	1	1	0	1
Zomertaling		1	0	0	0	0	1
Krakeend		0	0	2	3	2	2
Fazant		2	2	0	1-2	2	4
Meerkoet	[*1	15	14	15	13	15	12
Waterhoen		3	2 - 3	2	3	2	3
Kwartel		0	0	0	1	0	0
Kwartelkoning		0	0	0	0	0	0
Kievit		7	8	11	10	8	9
Scholekster		3	3	3	1-2	2	2-3
Tureluur		2	2	3	3-4	4	5
Grutto		5	4	7	5-6	5	5
Veldleeuwerik		1	1	0	1	0	0

vervolg tabel Gegevens BMP Projectgebied Nooitgedacht (2005-2010)

Graspieper	1	2	1	2	1	1
Witte Kwikstaart	2	1	2	2	2	3
Gele Kwikstaart	0	0	0	1	0	1
Rietgors	2	2	1	2	1	2
Rietzanger	1	0	1	0	0	1
Kleine Karekiet	0	1	0	1	0	0
Vink			1	1	1	1
Tjiftjaf		niet geteld	1	2	1	1
Fitis			1	1	1	1
Winterkoning			1	2	1	1

*1 inventarisatie op basis van
turfmethode

Bijlage 3. Soortkaarten kartering 2011

Het aantal territoria boven de kaart staat gelijk aan het aantal territoria aangetroffen binnen de grenzen van het onderzochte gebied.

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Natuurplaza (gebouw Mercator 3)
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 741 04 10

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

In het voorjaar van 2011 zijn 12 terreinen van het Zuid-Hollands Landschap gekarteerd op het voorkomen van broedvogels. Het Zuid-Hollands Landschap laat in het kader van interne kwaliteitscontroles en beheersevaluaties regelmatig inventarisaties uitvoeren in zijn terreinen. Het doel van deze inventarisaties is het vastleggen van de verspreiding, aantallen, soortensamenstelling en ontwikkeling van de flora en fauna in deze terreinen. De nadruk ligt hierbij op kwalificerende en beleidsrelevante soorten d.w.z. karakteristieke en schaarse soorten en soorten met een bijzondere beschermingsstatus. Het doel van de broedvogelkartering van 2011 was een volledig beeld te krijgen van de huidige aantallen en verspreiding van de bovengenoemde soorten, alsmede van alle soorten van de Rode Lijst.

De betreffende terreinen waren verdeeld over drie clusters; 1 Polder Berkenwoude, Polder De Nesse en de Berkenwoudse Boezem in de Krimpenerwaard; 2 de Buitenlanden Ammerstol, De Snakkert, Buitenlanden Bergambacht, Korte Zand, Visschersplaat, De Zaag en het Stormvloedpolderbos buitendijks langs de noordoever van de Lek en de Nieuwe Maas; en 3 De Huibert en Schaayk in de Vijfheerenlanden. Het totale onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van 576,8 ha.

Van de in het onderzoeksgebied aangetroffen soorten komen er maar liefst 18 voor op de landelijke Rode Lijst, namelijk Zomertaling, Slobeend, Grutto, Tureluur, Visdief, Zwarte Stern, Koekoek, Ransuil, Groene Specht, Boerenwaluw, Veldleeuwerik, Nachtegaal, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Matkop, Huismus, Ringmus en Kneu.